

ಮುನ್ನುಡಿ

“ಸಹಕಾರ”ವೆಂಬ ಈ ಚಿಕ್ಕ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ. “ಸಹಕಾರ”ವೆಂಬುದೊಂದು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ತತ್ತ್ವವು. ಭರತಖಂಡದಂತಹ ದರಿದ್ರ ನಾರಾಯಣನು ವಸತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ದೇಶಕ್ಕೆ ಈ ತತ್ತ್ವವು ಬಹಳ ಲಾಭಕರವಾಗುವಂತಹದೆನ್ನಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತರ ಹಾಗೂ ಬಡವರೊಳಗಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಲಿಕ್ಕೆಂದು ಅನೇಕ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದುವು : ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯನ್ನೇ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಲು ಬಗೆಯುವಂತಹವು. ಅಂತಹ ತತ್ತ್ವಗಳು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಾರಗೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ಸಹಕಾರ ತತ್ತ್ವವು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲದೆ ಬಡವರ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಕ್ಕಲಿಗರ, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವ್ಯವಸಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರ, ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

ಸರಕಾರದ ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲೇ ಆಗವೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಈ ತತ್ತ್ವವು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೇರೂರಿತದೆ. ಇದರ ಉಪಯೋಗವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ, ಅದು ಈ ತತ್ತ್ವದ ತಪ್ಪಲ್ಲ ; ಅಥವಾ ತತ್ತ್ವವೇ ತಪ್ಪಾದುದೆಂತಲ್ಲ. ಅದು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಜ್ಞಾನದ, ಅದರ ಲಾಭವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ವಾರ್ಥದ, ಪರಿಣಾಮವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದೇಹಾದಿ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ! ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ !! ಮತ್ತೂ ಶಿಕ್ಷಣ !!!

25 MAY 1958

(407)

မြန်မာ့နိုင်ငံတော်
(အစိုးရအဖွဲ့)

ပြည်ထောင်စု
ဝန်ကြီးရုံး

824

ಭ ಕ್ತಿ ಸೂ

(ನಾರದ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಕೃತಿ)

ಅನುವಾದಕರು :

ರಂಗನಾಥ ದಿವಾಕರ

೨ನೇ ಆವೃತ್ತಿ : ೧೯೫೦

ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಬೆಲೆ: ೦-೧೦-೦

ಮಂದ್ರಕರು :
ಹ. ರಾ. ಮೊಹರೆ
ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಂದ್ರಣಾಲಯ
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

2632 CR

294.543
SHA N50
ಕುಂದಗುಡ್ಡ,
ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ರಂ. ರಾ. ದಿವಾಕರ
ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಹೈ

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ವಿಷಯ	ಪುಟ
೧. ಮುನ್ನುಡಿ	೧—೭
೨. ನಾರದೀಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು (ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ)	೧—೭
೩. ನಾರದೀಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು ...	೯—೨೪
೪. ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು (ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ) ...	೨೫—೩೨
೫. ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು	೩೩—೬೪
೬. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧	೬೫—೬೮
೭. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨	೬೯—೭೨

ಮುನ್ನುಡಿ

೨ನೆ ಆವೃತ್ತಿ

ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ನಂತರ ಈ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳ ಎರಡನೆ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿದೆ. ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಅಭ್ಯಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದವುಗಳು. ಮೇಲಾಗಿ ಇವು ಮೂಲಭೂತವಾದವುಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಭಾಗವತ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಸೂತ್ರರೂಪವಾಗಿ ಅದರ ವಿವೇಚನೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಬಹಳ ಸಂಗ್ರಾಹ್ಯವಾದವುಗಳೂ ಅಭ್ಯಾಸನೀಯವಾದವುಗಳೂ ಇರುವವು.

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವು ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸುಖದ ಆತ್ಯಂತ ಸುಲಭ ಸಾಧನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಭಕ್ತಿ ಕೇವಲ ಸಾಧನವಲ್ಲ, ಅದು ಫಲಸ್ವರೂಪವು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವರು. ಅರ್ಥಾತ್ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವದು, ಎಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರದೆಂದೂ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡಿಯಿಟ್ಟೊಡನೆ 'ಅಂತರಾರಾಮ'ದ ಅನುಭವವಾಗುವುದೆಂದೂ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಹೇಳುವರು. ಈ ಮಧುರ ಮಾರ್ಗದ ಅನುಭವವೇ ಸಾಧಕರ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬಲ್ಲದು. ನನ್ನಂಥವನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನು ತಾನೆ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ ?

ನವದಿಲ್ಲಿ }
೧-೬-೪೯ }

ರಂಗನಾಥ ದಿವಾಕರ

ಮುನ್ನುಡಿ

೧ನೆಯ ಅವ್ಯಕ್ತಿ

ನಾರದ ಹಾಗೂ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಮುನಿಗಳ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಈಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ.

ಭಕ್ತಿರಹಸ್ಯ, ಭಕ್ತಿಯೋಗ, ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು 'ಹರಿಭಕ್ತಿ ಸುಧೆ'ಗೆ ಜೊತೆ ಗ್ರಂಥವನ್ನಾಗಿ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆ. ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹರಿಭಕ್ತಿ ಸುಧೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶ, ಅದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದ ಸಹಾಯ ಸಲಕರಣೆಗಳು ಇನ್ನೂ ನನಗೆ ಒದಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಹಳ ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದುದರಿಂದ ನಾನು ಈ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಆ ವಿಚಾರದ ಫಲವಿದು.

ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಆ ಸೂತ್ರಗಳ ಮೂಲ, ಅವುಗಳ ಸುಲಭ ಅನುವಾದ ಇವೇ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು. ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಆ ಅನುವಾದವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ

೪ ಸೂತ್ರಗಳ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಸೂತ್ರಗಳ ಅಕ್ಷರದ ಕ್ರಮವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಬರೆಯಲಾದ ಪಾಂಚರಾತ್ರಾಗಮವೇ ಭಾಗವತೋಕ್ತ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾಧಾರವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ೨ ಪಾಂಚರಾತ್ರಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ ಸೂತ್ರೀಕರಿಸಿ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ನಾರದ ಶಾಂಡಿಲ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ೩ದುದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಬಹಳ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ವೇದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವು ಉಕ್ತವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಅದು ಸೂತ್ರವಲ್ಲ. ಈಶವಾಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ, 'ಈ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲ ಈಶನ ವಾಸ್ತವವು, ಅವನು ಕೊಟ್ಟದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಥಮ ವಾಕ್ಯಗಳು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ತಿರುಳಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಿನ್ನೇನು? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೆಂಬುದು ಮೊದಲಿಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಅಜ್ಞಾನದ ಕುರುಹೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಇನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ನಿಜ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ವಿಕಾಸವು ಮುಂದೆ ಪುರಾಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಯಿತು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಮನುಷ್ಯನೇಹಧಾರಿಯಾಗಿ ಅವತರಿಸುವನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ರೂಢವಾಗಿ ಅಂಥ ಅವತಾರಗಳ ಸ್ಮರಣಸಂಕೀರ್ತನಾದಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮಳಕವೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾರದ ಸೂತ್ರಗಳು ೮೪ ಸಾಗೂ ಶಾಂಡಿಲ ಸೂತ್ರಗಳು ೧೧೦ ಹೀಗೆ ೧೯೪.

ಸೂತ್ರ ಇರುವವು. ನಾರದ ಸೂತ್ರಗಳು ಬಹಳ ಸುಲಭವಾದವುಗಳು. ಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದೊಂದು ಭಾವ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ೬ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಇವೆ. ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ತಾರ್ಕಿಕ ತತ್ವವಿವೇಚನೆಯೂ ಇದೆ. ಜೀವ ಜಗತ್ ಈಶ್ವರ ಸಂಬಂಧ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಅದುದರಿಂದ ಒಂದು ರೀತಿ ಈ ಎರಡೂ ಸೂತ್ರಗ್ರಂಥಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೋಷಕವೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು. ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಪಾಂಚರಾತ್ರ, ಭಾಗವತ, ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬರೆದವುಗಳೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಂತೂ ಸೂತ್ರಗಳ ತಳಹದಿ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿದೆ. ಗೀತಾಸಂದರ್ಭಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಡೆದು ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ಹಲವು ಸೂತ್ರಗಳು ಗೀತಾವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಟೀಕೆಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವವು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಈ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳ ನಂತರ ಬರೆದವುಗಳೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳುವದವಶ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಈ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದೆರಡು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸುವದು ಅನುಚಿತವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯು ಈ ಸೂತ್ರಗಳ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಡುವದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಇತರ ಸಾಧನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಇದು ಶ್ರೇಷ್ಠವು ಹಾಗೂ ಉಳಿದವುಗಳು ಕೇವಲ ಸಾಧನೀಭೂತವಾದವುಗಳು ಎಂದು ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವು. ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗವೇ ಇಲ್ಲ ಅದು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧಕ ಎಂದು

ಹೇಳುವ ಪಕ್ಷವೊಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಪಕ್ಷದ ಪೂರ್ಣ ನಿರಾಕರಣವು ಇಲ್ಲಿರುವದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯು ಸ್ವಯಂಫಲದಾಯಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಕೂಡಲೆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಾರ್ಗದಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗವು ಮತ್ತಿನ್ನಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಕಾಂಡ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡ ಎಂದು ವೇದದ ಯಾವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿದೆಯೋ ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಿಷಯವು ಭಕ್ತಿಯೇ ಇರುವದು, ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ, ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಾದನವು ಈ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಭಕ್ತಿಯ ಕೊನೆಯ ನಿಷ್ಠೆ, ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಸಂಗತಿ ಎನೆಂದರೆ ಈ ಸಂಸಾರದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಅಭಕ್ತಿಯ ಕಾರಣ, ಅಜ್ಞಾನವು ಅದರ ಕಾರಣವಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಭಕ್ತಿ ಅಳಿದು ಭಕ್ತಿ ಅಳವಟ್ಟಿತೆಂದರೆ ಮುಕ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಂತಿ. ಅಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರನಿವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ಮುಕ್ತಿ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದನವಿರುವದು. ಇದೊಂದು ಈ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ ಎನ್ನಬಹುದು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವದ ಮಾತೆಂದರೆ, ಕೇವಲ ತಾಳ ಬಡಿಯುತ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ಜಪಮಾಲೆ ತಿರುವುತ್ತ, ಇಲ್ಲವೆ, ಗಿಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟಿ ಕುಣಿಯುತ್ತ ಕೂಡುವುದೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕ ವೈದಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕೊನೆಯ ವರೆಗೂ ಸರ್ವಾರ್ಪಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡು

ತ್ತಲೆ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಸೂತ್ರಗಳು ಹೇಳುವವು. ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರದಂತೆ ಸಕಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಉತ್ತಮ ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಈ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನ ಸಿದ್ಧಸ್ಥಿತಿಯ ವರ್ಣನೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಕೊನೆವರೆಗೆ ಸಾಧಕನ ಅಂತರ್ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ನಮಗೆ ಈ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನ ಎಂದು 'ಸ್ಥಿತಿಯ' ವರ್ಣನೆ ಇದೆ ಆದರೆ ಅವನ 'ಗತಿಯ' ವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನೋರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವನ ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಏನು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಗಳಾಗುವವು ಎಂಬುದು ಒಳ್ಳೇ ಉದ್ಬೋಧಕವಾದ ವಿಷಯವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಚ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಏಕೆ ಹಾಗೂ ಯಾವಾಗ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನೆನಪಿಡಲು ಸುಲಭವಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸೂತ್ರಗಳು ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಭಾಷೆ ಸಾಕಷ್ಟು ರೂಪುಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆಯಾ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಡುವಂತೆ ಆಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯವು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೌಢ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರವೇ ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸೂತ್ರಗಳ ರಚನೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಕಾಮಾನವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಒಮ್ಮೆ ಸೂತ್ರಗಳ ರಚನೆ

ಯಾದ ಬಳಿಕ ಆ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಟೀಕೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾದುದು ಕಂಡುಬರುವುದು ಹೊರತು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಡಿಮೆ.

ಇದೇ ಮಾತು ಈ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇನ್ನು ನನ್ನ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳುವದು ಅವಶ್ಯ. ಅದಷ್ಟು ಭಕ್ತಿಯ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಪರಮಾತ್ಮ, ಈಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಭಗವಾನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವೆನು. (ಭಕ್ತಿ ಭಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಇವು ಮೂರು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೆ ' ತ್ರಿವೃತಿ ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು).

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ನಾನು ಗೋರಖಪುರದ ಗೀತಾ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಾರದ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶಿಲಹಾಬಾದದ ಪಾಣಿನಿ ಅಫೀಸಿನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಾರದ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನೇಶ್ವರನೆಂಬವನ ಬೇಕೆಯೂ ಇದೆ.

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವುದೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಸಂಬಂಧಿ ಮಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಕ್ತವೃಂದದ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಯುಗಾದಿ ಪ್ರತಿಪದ }
ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ಸರ }
ಶ. ಶಕ ೧೮೬೨ }

ರಂಗನಾಥ ದಿವಾಕರ

ನಾರದೀಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು

ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ

ಇನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆವು, ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿ ನಾರದ ಮುನಿಗಳು ಆ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಒಂದೇ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಆ ಸೂತ್ರಗಳ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ಅವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವಾಗುವದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಾರವು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತನು ತಳೆದ ಪರಮ ಪ್ರೇಮವೇ ಭಕ್ತಿಯು. ಅದು ಅವ್ಯತದಂತೆ ರುಚಿಕರವೂ ಆನಂದದಾಯಕವೂ ಇರುವದು. ಯಾವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆಯೋ ಅವನು ಸಿದ್ಧನಾಗುವನು, ಅಮರನಾಗುವನು, ಸಂತೃಪ್ತನಾಗುವನು. ಅವನು ಇಚ್ಛಾದ್ವೇಷಾದಿ ಆವೇಗಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಅವನು ಅತ್ಮಸಂತೋಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಭಕ್ತಿಯು ನಿಷ್ಕಾಮವಿರುವದು. ಲೌಕಿಕ ವೈದಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವುದೇ ನಿಷ್ಕಾಮತೆ ಎನಿಸುವದು.

ಭಕ್ತನು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ, ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಅವಲಂಬನ ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುವನು.

ಭಕ್ತನು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗುವ ಭಯವಿದೆ. ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನಾದರೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಯಾಕಂದರೆ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಭೋಜನಾದಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ನಡೆಯತಕ್ಕವುಗಳೇ.

ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮುನಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಪೂಜಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವೇ ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ವ್ಯಾಸರ ಮತ. ಭಗವತ್ತೀರ್ತನ ಕಥಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಇರುವುದೇ ಭಕ್ತಿಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಗರ್ಗನ ಮತ. ಸತತ ಆತ್ಮರತಿಯೇ ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಶಾಂಡಿಲ್ಯನ ಮತ. ಸರ್ವಕರ್ಮ ಸಮರ್ಪಣ ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನ ವಿರಹದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವಿಕಲ ನಾಗುವುದೇ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ನಾರದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ನಾರದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಯೋಗ್ಯವು. ಯಾಕಂದರೆ ಗೋಪಿಕಾಭಕ್ತಿಯೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಕ್ತಿಯು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ದಾಣಿಸಿದ ಈ ಎರಡೂ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವರಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ಜ್ಞಾನವೂ ಇತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಜಾರರ ಪ್ರೇಮವೆನಿಸದು. ಜಾರ ಜಾರಿಣಿಯರ ಪ್ರೀತಿ ಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಿಗೆ ಆದ ಸುಖವೇ ತನ್ನ ಸೌಖ್ಯ ಎಂಬ ಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಸುಖವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವುದು.

ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ, ಯೋಗ ಈ ಮೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಯಾಕಂದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಸಾಧನವಲ್ಲ. ಇದು:

ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು

ಸ್ವಯಂಫಲರೂಪವಿರುವದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತನು ನಿರಭಿ-
ಮಾನಿಯೂ ದೀನವೃತ್ತಿಯವನೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಭಗವ
ತ್ಪ್ರಪೆಯು ಬೇಗನೆ ಆಗುವದು.

ಜ್ಞಾನವೇ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನವೆಂದು ಹಲವರ ಮತ. ಅವು
ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯದಿಂದ ಸಾಗುವವೆಂದು ಅನ್ಯರ ಮತ.
ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಯು ಸ್ವಯಂಫಲರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು
ಯಾವ ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗದ ಸಾಧನವೂ ಆಗಲಿರಿಯದು. ಜ್ಞಾನವು
ಸ್ವಯಂಫಲರೂಪವಲ್ಲ. ಉದಾ: ಅರಮನೆಯ ದರ್ಮನವಾದಾ
ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅರಸನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮಿಷ್ಠಾನ್ನ
ದರ್ಮನವಾದಾಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದುದ
ರಿಂದ ಸ್ವಯಂಫಲರೂಪ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತಳೆಯುವುದೆ ಉತ್ತಮ.

ವಿಷಯತ್ಯಾಗ, ಅನಾಸಕ್ತಿ, ಸತತ ಭಜನ, ಭಗವದ್ಗುಣ
ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ ಇವು ವಿವಿಧ ಸಾಧನಗಳೆಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ
ಭಕ್ತಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಜ್ಜನರ ಕೃಪೆ
ಇಲ್ಲವೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಪೆ ಇವೇ ಅವಶ್ಯವಾದವುಗಳು.

ಸತ್ಸಂಗವೆಂಬುದು ಬಹಳ ದುರ್ದಭವು. ಆದರೆ ಅದು
ಅಮೋಘವಾದ ಸಾಧನವು. ಅದಾದರೂ ಭಗವತ್ಪ್ರಪೆಯಿಂದಲೆ
ದೊರೆಯುವುದು. ಸದ್ಭಕ್ತರು ಹಾಗೂ ಭಗವಂತ ಇವರಲ್ಲಿ
ಭೇದವೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸತ್ಸಂಗ
ವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವು.

ಸತ್ಸಂಗವು ಎಷ್ಟು ಉಪಕಾರಿಯೋ ಅಷ್ಟೇ ದುಃಸಂಗವು
ಅಪಕಾರಿಯು; ಆದುದರಿಂದ ತ್ಯಾಜ್ಯವು. ದುಃಸಂಗದಿಂದ
ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಮೋಹಾದಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಸರ್ವನಾಶವಾಗುವದು.
ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಅಲ್ಪ ಮೋಷಗಳು ಸಹ ದುಃಸಂಗದಿಂದ ಪ್ರಚಂಡ
ಗಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಡುವು ನುಣುಗೂಡುವವು.

ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಸತ್ಸಂಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವನು ನಿರ್ಮಮನಾಗುವನು. ಏಕಾಂತಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಲೋಕಬಂಧನಗಳನ್ನು ಹರಿದೋಗಿಯುವನು. ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾಗುವನು. ಚಿಂತಾ ರಹಿತನಾಗುವನು. ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಷ್ಕಾಮದಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸುವನು. ದ್ವಂದ್ವಾತೀತನಾಗುವನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಭಗವತ್ತ್ರೇಮವು ಉದ್ಭವಿಸುವದು. ಇಂಥ ಭಕ್ತನು ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು.

ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಷ್ಟು ಆನಂದ ದಾಯಕವಿರುವದು. ಅದು ತ್ರಿಗುಣಗಳಾಚೆಗಿನದು, ನಿಷ್ಕಾಮವು, ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವಂತಹದು, ನಿರಂತರವಿರುವಂತಹದು, ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಹಾಗೂ ಅನುಭವ ಸ್ವರೂಪವು. ಆ ಭಕ್ತಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತೆಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಹೊರತು ಅನ್ಯ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಕಾಣುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಭಗವಂತನೇ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುವದು.

ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸಿಕ, ತಾಮಸಿಕ ಎಂದು ಅಥವಾ ಆರ್ತ, ಜಿಜ್ಞಾಸು, ಅರ್ಥಾರ್ಥಿ ಎಂದು ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯು ಮೂಬಗೆ ಯಾಗಿರುವದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮಸಕ್ಕಿಂತ ರಾಜಸ, ರಾಜಸಕ್ಕಿಂತ ಸಾತ್ವಿಕ ಭಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಅರ್ಥಾರ್ಥಿಗಿಂತ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಭಕ್ತಿ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಆರ್ತಭಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

ಇತರ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವು ಬಹು ಸುಲಭವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದು ಸ್ವಯಂಪ್ರಮಾಣವಿರುವದು, ಶಾಂತಿರೂಪವಿರುವದು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಮಾ ನಂ ದ ರೂ ಪವಿರುವದು.

ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ತೊಂದರೆಗಳು ಉಂಟಾದರೂ ಭಕ್ತನು ಚಿಂತಿಸಕೂಡದು. ಯಾಕೆಂದರೆ

ಅವನು ಸರ್ವಾರ್ಥಣಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಭಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧನು ಕೂಡ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಕೂಡದು. ಅನಾ ಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ತತ್ಸಾಧನವಾದ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನೂ ಅವನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು.

ಭಕ್ತನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸುವವನು ಸ್ತ್ರೀ, ಧನ, ನಾಸ್ತಿಕರು, ವೈರಿಗಳು ಇವರ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಕೂಡದು. ಅವನು ದಂಭಾಭಿಮಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡತಕ್ಕದ್ದು.

ತನ್ನ ಸರ್ವ ಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟ ಭಕ್ತನು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ತಾಳುವುದಾದರೂ ಭಗವಂತನ ಬಗ್ಗೆಯೇ ತಾಳಬೇಕು. ನಿತ್ಯವೂ ತಾನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದಾಸ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಮಧುರಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು.

ಏಕಾಂತಿಕರು ಅಥವಾ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತರು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಭಕ್ತಿಭಾವವು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಲಾರಂಭಿಸಿತೆಂದರೆ ಭಕ್ತರು ರೋಮಾಂಚಿತರೂ ಆನಂದಾಶ್ರುಪೂರ್ಣರೂ ಆಗುವರು. ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಅವರು ಅತ್ಯಾನಂದದಿಂದ ಭಗವದ್ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುವರು. ಅಂಥವರು ತಮ್ಮ ಕುಲಕೋಟಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಉದ್ಧರಿಸುವರು. ತೀರ್ಥಾದಿಗಳು ಅವರಿಂದ ಪಾವನವಾಗುವವು. ಅವರ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಾಗುವವು. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಅವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವು ಉಂಟಾಗುವದು. ಅವರು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗುವರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಪಿತರರು ಆನಂದಿಸುವರು, ದೇವತೆಗಳು ಕುಣಿಯುವರು, ಈ ಪೃಥಿವಿಗೆ ಅವರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ದೊರೆಯುವದು.

ಇಷ್ಟೊಂದು ಅವರ ಮಹತ್ವವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಾತಿ, ವಿದ್ಯೆ, ಕುಲ, ರೂಪ, ಧನ, ಕ್ರಿಯೆ ಇವುಗಳ ಅಸಮಾನತೆಯ

ಮೂಲಕ ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಭಾವಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು. ಆದರೆ ಭಕ್ತರು ಇವುಗಳನ್ನೆಣಿಸದೆ ಸರ್ವ ಭಕ್ತರೂ ಸಮಾನರೆಂಬ ಭಾವದಿಂದ ನಡೆಕೊಳ್ಳುವರು. ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಗವಂತನ ಮಕ್ಕಳು ಎಂಬ ಭಾವವು ಅವರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವದು.

ಭಕ್ತರು ಎಂದೂ ವಾದದಲ್ಲಿ ಬೀಳಕೂಡದು ಯಾಕಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ವಾದದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಧಿಸದು.

ಭಕ್ತರು ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಒಂದರ ಕ್ಷಣ ಸಹ ಅವರು ವೈರ ಕಳೆಯಬಾರದು.

ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಶುಚಿತ್ವ, ದಯೆ, ಆಸ್ತಿತ್ವಬುದ್ಧಿ ಈ ಪಂಚ ಮಹಾನಿಯಮಗಳನ್ನು ಭಕ್ತರು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ನಿಶ್ಚಿಂತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಅನನ್ಯರಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಜಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಭಗವಂತನು ತೀವ್ರವೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಭಕ್ತನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿ ಯೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಧನವು.

ಪ್ರೇಮರೂಪ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ಒಂದು. ಅದರ ಅದು ಹನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬಹುದು. ಅದು ಹೇಗಂದರೆ, ಭಗವಂತನ ಗುಣಮಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ರೂಪಾಸಕ್ತಿ, ಪೂಜಾಸಕ್ತಿ, ಸ್ಮರಣಾಸಕ್ತಿ, ದಾಸ್ಯಾಸಕ್ತಿ, ಸಖ್ಯಾಸಕ್ತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಾಸಕ್ತಿ, ಕಾಂತಾಸಕ್ತಿ, ಆತ್ಮನಿವೇದನಾ ಸಕ್ತಿ, ತನ್ಮಯಾಸಕ್ತಿ, ಪರಮವಿರಹಾಸಕ್ತಿ.

ಜನರ ನಿಂದಾಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಭಕ್ತಾಚಾರ್ಯರಾದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಶುಕ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಗರ್ಗ ವಿಷ್ಣು ಕೌಂಡಿಲ್ಯ ಶೇಷ ಉದ್ಧವ ಆರುಣಿ ಬಲಿ ಹನುಮಂತ ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳು ಏಕಮತದಿಂದ ಮೇಲಿನಂತೆ ಹೇಳಿರುವರು.

ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು

ನಾರದೋಕ್ತವಾದ ಈ ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು
ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡಕೂಳ್ಳುವವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟಿ ಅವನಿಗೆ
ಇಷ್ಟವಾದ ಭಗವತ್ತೀಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು.

ನಾರದೀಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು

ಅಥಾತೋ ಭಕ್ತಿಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ಯಾಮಃ || ೧ ||

‘ಈಗ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳುವೆವು’ (೧). (ಎಂದು ಪರಮ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಾದ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರು ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸುವರು).

ಭಕ್ತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ

ಸಾತ್ವಸ್ಥಿನ್ (ತು ಅಸ್ಥಿನ್) ಪರಮಪ್ರೇಮರೂಪಾ || ೨ ||

ಅಮೃತಸ್ವರೂಪಾ ಚ || ೩ ||

ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಭಕ್ತಿಯು (೨). ಅದು ಅಮೃತದಂತೆ ರುಚಿಯು, ಆನಂದದಾಯಕವು, ಅಮರಪದವನ್ನು ಕೊಡುವಂತಹದು (೩)

ಭಕ್ತಿಯ ಫಲ

ಯಲ್ಲಬ್ಧ್ವಾ (ಯತ್ ಲಬ್ಧ್ವಾ) ಪುನಾನ್ ಸಿದ್ಧೋ ಭವತಿ
ಅಮೃತೋ ಭವತಿ ತೃಪ್ತೋ ಭವತಿ || ೪ || ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ
ಕಿಂಚಿದ್ವಾಂಛತಿ ನ ಶೋಚತಿ ನ ದ್ವೇಷಿ ನ ರಮಿತೇ
ನೋತ್ಸಾಹೀ ಭವತಿ || ೫ || ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮತ್ತೋ ಭವತಿ
ಸ ಬೋ ಭವತಿ ಆತಾ ರಾನೋ ಭವತಿ || ೬ ||

ಭಕ್ತಿ ಯನ್ನು ಪಡೆದವನು (ಭಕ್ತನಾದವನು) ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷ ನಾಗುವನು, ಅಮರನಾಗುವನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು (೪). ಭಕ್ತಿಯು ಅಳವಡು ಬಳಕೆ ಭಕ್ತನು ಏನನ್ನೂ (ಭಗವಂತನನ್ನೇ) ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಶೋಕರಹಿತನೂ ದ್ವೇಷರಹಿತನೂ ಆಗುವನು. ಅವನು ಯಾವ (ಇತರ) ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ—ರಮನಾಣ ನಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಯಾವ (ಇತರ) ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಉತ್ಸಾಹ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ (೫). ಭಕ್ತಿಯನ್ನು-ಭಕ್ತಿರಹಸ್ಯ ವನ್ನು ಅರಿತವನು ಭಗವಂತನ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಹುಚ್ಚ ನಂತಾಗುವನು, ಶಾಂತನಾಗಿ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗುವನು (ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗುವನು), ಆತ್ಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗುವನು (೬).

ಅನನ್ಯಭಾವ

ಸಾ ನ ಕಾಮಯಮಾನಾ ನಿರೋಧರೂಪತ್ವಾತ್ || ೭ ||

ನಿರೋಧಸ್ತು ಲೋಕವೇದವ್ಯಾಪಾರನ್ಯಾಸಃ || ೮ ||

ಭಕ್ತಿಯು ಏನನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಅದು ನಿಷ್ಕಾಮವು) ಯಾಕಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯು ನಿರೋಧರೂಪವು (ಎಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಗಳ ನಿರೋಧ ಮಾಡುವಂತಹದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸುವಂತಹದು) (೭). ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸನ್ಯಾಸವೇ ನಿರೋಧವೆನಿಸುವದು (ಫಲ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಸರ್ವಾರ್ಪಣಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಿದ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಸನ್ಯಾಸವು) (೮).

ತಸ್ಮಿನ್ನನನ್ಯತಾ ತದ್ವಿರೋಧಿಷೂದಾಸೀನತಾ || ೯ ||

ಅನ್ಯಾಶ್ರಯಾಣಾಂ ತ್ಯಾಗೋನನ್ಯತಾ || ೧೦ ||

ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯವಾದ (ಏಕಾಂತಿಕ) ಪ್ರೀತಿ, ಭಗವಂತನ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನತೆ (ಇದು ಭಕ್ತ-

ಲಕ್ಷಣವು) (೯). ಇತರ ಎಲ್ಲ ಅವಲಂಬನಗಳನ್ನು, ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದೇ ಅನನ್ಯತೆ ಎನಿಸುವುದು (೧೦).

ಲೋಕೇವೇದೇಷು ತದನುಕೂಲಾಚರಣಂ ತದ್ವಿರೋಧಿಷ್ಠಾ-
ದಾಸೀನತಾ || ೧೧ ||

ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಭಕ್ತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉದಾಸೀನವಿರುವುದು ಅನನ್ಯಭಾವದ ಲಕ್ಷಣವು. (ಉದಾ : ತಂದೆಯ ಮಾತು ಕೇಳತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದೊಂದು ಲೌಕಿಕ ಕರ್ತವ್ಯ. ಆದರೆ ಪ್ರಲ್ಛಾದನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಹಾಗೆ ಕೇಳುವುದು ಭಕ್ತಿಗೆ ವಿರೋಧಕವಾಗುತ್ತಿತ್ತು (೧೧).

ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಹಾಗೂ ಲೌಕಿಕ ಕರ್ಮ

ಭವತು ನಿಶ್ಚಯದಾರ್ಢ್ಯಾದೂರ್ಧ್ವಂ ಶಾಸ್ತ್ರರಕ್ಷಣಮ್ || ೧೨ ||
ಅನ್ಯಥಾ ಪಾತಿತ್ಯಶಂಕಯಾ || ೧೩ ||

(ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೆಂದು) ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಆ ನಿಶ್ಚಯವು ದೃಢವಾದ ಬಳಿಕ ಸಹ ಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು (೧೨). ಇಲ್ಲದ ಹೋದರೆ ಪುನಃ ಆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಿಂದ ಚ್ಛೇತರಾಗುವ ಭಯವಿದೆ (೧೩).

ಲೋಕೋಽಪಿ ತಾವದೇವ ಕಿಂತು ಭೋಜನಾದಿ
ವ್ಯಾಪಾರಸ್ತಾಶರೀರಧಾರಣಾವಧಿ || ೧೪ ||

ಲೌಕಿಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಅದೇ ರೀತಿ ಯೋಗ್ಯವಾಗ ಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು. (ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು). ಭೋಜನಾದಿ ಶರೀರ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲ ಶರೀರವಿರುವ ವರೆಗೆ

ನಡೆಯಬೇಕಾದವುಗಳು. (ವಿಧಿನಿಷೇಧಾತೀತಾವಸ್ಥೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಬಳಿಕ ಉಳಿದ ಕರ್ಮಗಳು ನಡೆಯಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಭೋಜನಾದಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ನಡೆಯಲೇಬೇಕಾಗುವವು) (೧೪).

ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ತಲ್ಲಕ್ಷಣಾಢಿ ವಾಚ್ಯಂತೇ ನಾನಾಮತಭೇದಾತ್ || ೧೫ ||

ನಾನಾ ಮತಭೇದಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿವೆ (೧೫).

ಪೂಜಾದಿಷ್ಟನುರಾಗಃ ಇತಿ ಪಾರಾಶರಃ || ೧೬ || ಕಥಾ ದಿಷ್ಟಿತಿ ಗರ್ಗಃ || ೧೭ || ಆತ್ಮರತ್ನವಿರೋಧೇನೇಶ ಶಾಂಡಿಲ್ಯಃ || ೧೮ || ನಾರದಸ್ತು ತದ್ವರ್ತತಾಖಿಲಾಚಾರಿತಾ ತದ್ವಿಸ್ಮರಣೇ ಪರಮವ್ಯಾಕುಲತೇತಿ || ೧೯ ||

ಭಗವಂತನ ಪೂಜಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಆಸಕ್ತಿಗಳಿರುವುದೇ ಭಕ್ತಿಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಪರಾಶರ ಪುತ್ರನಾದ ವ್ಯಾಸನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೧೬). ಭಗವಂತನ ಕಥಾಸಂಕೀರ್ತನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಇರುವುದೇ ಭಕ್ತಿಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಗರ್ಗನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೧೭). ಇತರ ಯಾವ ವ್ಯಗ್ರತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸತತವೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ರತನಿರುವುದೇ ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಶಾಂಡಿಲ್ಯನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೧೮). ಆದರೆ, ಅಖಿಲ ವೈದಿಕ ಲೌಕಿಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವದು ಹಾಗೂ ಅವನ ವಿಸ್ಮರಣದಿಂದ (ಮರವಿನಿಂದ) ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗುವುದು ಇವೇ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ನಾರದನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೧೯).

ಅಸೇವಮೇವಮಾ || ೨೦ ||

ಅಹುದು, ಇದು ನಿಜವಾಗಿ ಇರುವುದಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ
(ನಾರದರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ) (೨೦).

ಯಥಾ ವ್ರಜಗೋಪಿಕಾನಾಮ್ || ೨೧ || ತತ್ರಾಪಿ ನ
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಜ್ಞಾನ ವಿಸ್ತೃತ್ಯಪವಾದಃ || ೨೨ || ತದ್ವಿಹೀನಂ
ಜಾರಾಣಾಮಿವ || ೨೩ || ನಾಸ್ತೇವ ತಸ್ಮಿಂಸ್ತತ್ಸುಖ
ಸುಖಿತ್ಯಮ್ || ೨೪ ||

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ವ್ರಜದ ಅಂದರೆ ವೃಂದಾವನದ
ಗೋಪಿಕೆಯರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕು (೨೧). ಅವರ
ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನದ ವಿಸ್ತರಣೆ
ಎಂಬ ದೋಷವು ಇರಲಿಲ್ಲ. (ಪ್ರೇಮಾಶಯವಾದಾಗ
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ಮರವು ಆಗುವದೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಇದು
ಸಮಾಧಾನ) (೨೨). ಭಗವಂತನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನ
ವಿಲ್ಲದ ಪ್ರೇಮವು ಜಾರಜಾರಿಣಿಯರ ಪ್ರೇಮದಂತೆ (ಕೇವಲ
ವಿಷಯಲಾಲಸೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದು, ಸ್ವಾರ್ಥಿಯು) (೨೩).
ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರನ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಸುಖವು ಎಂಬ ಪರಾರ್ಥ
ಧಾವನೆಯು ಆ ಜಾರಜಾರಿಣಿಯರ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿರಲಿರಿಯದು
(೨೪).

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವೆ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ

ಸಾ ತು ಕರ್ಮಜ್ಞಾನಯೋಗೇಭ್ಯೋಽಪ್ಯಧಿಕತರಾ || ೨೫ ||
ಫಲರೂಪತ್ವಾತ್ || ೨೬ || ಈಶ್ವರಸ್ಯಾಪ್ಯಭಿಮಾನದ್ವೇಷಿತ್ವಾ
ದ್ವೈನ್ಯ ಪ್ರಿಯತ್ವಾಚ್ಚ || ೨೭ ||

ಪ್ರೇಮಮಯ ಭಕ್ತಿಯು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ,
ಸಾತಂಜಲ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು
(೨೫). ಯಾಕಂದರೆ ಇದು (ಕೇವಲ ಸಾಧನರೂಪವಿರದೆ)

ಸ್ವಯಂಫಲಸ್ವರೂಪವಿರುವದು (೨೬). ಮೇಲಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೂಡ ಅಹಂಕಾರ ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವನು ಹಾಗೂ ದೈನ್ಯ ನಮ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವನು. (ಕರ್ಮಾದಿ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ, ನಾನು ಮಾಡುವೆನು, ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದೇ ಇರುವದು. ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾರ್ಪಣದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಿರುವುದರಿಂದ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾಗತಿಯೇ ಅದರ ಲಕ್ಷಣವಿರುವುದರಿಂದ ಭಕ್ತನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ನಿರಹಂಕಾರಿಯೂ ದೈನ್ಯಭಾವವುಳ್ಳವನೂ ಇರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುವನು) (೨೭).

ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಾಧನಮಿತ್ಯೇಕೇ || ೨೮ ||
ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯಸ್ತಮಿತ್ಯನ್ಯೇ || ೨೯ || ಸ್ವಯಂಫಲರೂಪ
ತೇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಕುಮಾರಃ || ೩೦ ||

ಜ್ಞಾನವೇ ಆ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನವೆಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೨೮). ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವವು ಎಂದು ಅನ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೨೯). ಭಕ್ತಿಯ (ಸಾಧನರೂಪವಿರದೆ) ಸ್ವಯಂಫಲಸ್ವರೂಪವಿರುವುದೆಂದ ನಾರದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೩೦).

ರಾಜಗೃಹಭೋಜನಾದಿಷು ತಥೈವ ದೃಷ್ಟ್ವಾತ್ || ೩೧ ||
ನ ತೇನ ರಾಜಪರಿತೋಷಃ ಕ್ಷುಧಾಶಾಂತಿರ್ವಾ || ೩೨ ||
ತಸ್ಮಾತ್ಸೈವ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ || ೩೩ ||

(ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಮೇಲಿನ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅರಮನೆ ಹಾಗೂ ಊಟ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಕಂಡುಬರುವದು (೩೧). (ಅದರಿಂದ ಅರಮನೆಯ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದ) ಅರಸನ ಅನುಗ್ರಹವಾಗದು. ಅದರಿಂದ

(ಊಟದ ಜ್ಞಾನ ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದ) ಹಸಿವೆ ಹಿಂಗದು (೩೨).
ಆದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದವರು (ಸ್ವಯಂಫಲರೂಪ
ವಾದ, ಭಗವದನುಗ್ರಹರೂಪ ಆನಂದವನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಕೊಡ
ಲಾರಂಭಿಸುವ) ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು (೩೩).

ಸಾಧನ ಹಾಗೂ ಸತ್ಸಂಗ

ತಸ್ಯಾಃ ಸಾಧನಾನಿ ಗಾಯಂತಿ ಆಚಾರ್ಯಾಃ || ೩೪ ||

ಆಚಾರ್ಯರು (ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಿದ್ದವರು)
ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಂತೆ ವರ್ಣಿಸುವರು (೩೪).

ತತ್ತ ವಿಷಯತ್ಯಾಗಾತ್ ಸಂಗತ್ಯಾಗಾಚ್ಛ || ೩೫ ||

ಅನ್ಯಾವೃತ ಭಜನಾತ್ || ೩೬ || ಲೋಕೇಽಪಿ ಭಗವದ್ಗುಣ
ಶ್ರವಣ ಕೀರ್ತನಾತ್ || ೩೭ || ಮುಖ್ಯತಸ್ತು ಮಹತ್ಕೃಪ
ಯೈವ ಭಗವತ್ಕೃಪಾಲೇಶಾದ್ವಾ || ೩೮ ||

ವಿಷಯಗಳ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಹಾಗೂ ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು
ಕುರಿತು ಇರುವ ಆಸಕ್ತಿಯ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಧಿಸು
ವದು (೩೫). ಅಖಂಡವಾದ ನಿರಂತರ ಭಜನದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯು
ಸಾಧಿಸುವದು. (೩೬). ಬಹುಜನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವಾ
ಕೂಡ ಭಗವಂತನ ಗುಣಶ್ರವಣದಿಂದಲೂ ಗುಣಸಂಕೀರ್ತನ
ದಿಂದಲೂ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲದು (೩೭). ಆದೇ
ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವೆಂದರೆ ಮಹಾವಿಷಯದ ಪೂರ್ಣ ಕೃಪೆ ಇಲ್ಲವ
ಭಗವಂತನ ಕೃಪಾಲೇಶ ಇವುಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಧಿಸುವದು
(೩೮).

ಮಹತ್ಸಂಗಸ್ತು ದುರ್ಲಭೋಽಗಮೋಽನೇಕಫಲಃ || ೩೯ ||

ಲಭ್ಯತೇಽಪಿ ತತ್ಕೃಪಯೈವ || ೪೦ || ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಜ್ಜನೇ ಭೇದಾ-
ಭಾವಾತ್ || ೪೧ || ತದೇವ ಸಾಧ್ಯತಾಂ ತದೇವ ಸಾಧ್ಯ
ತಾಮ್ || ೪೨ ||

ಆದರೆ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸಂಗವು ಬಹು ದುರ್ಲಭ. ಅದು ಯಾವಾಗ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುವದೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವದಸಾಧ್ಯ. ಒಮ್ಮೆ ದೊರೆತರೆ ಅದು ರಾಮಬಾಣದಂತೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯು (೩೯). ಮಹಾಪುರುಷರ ಸಂಗವು ಕೂಡ ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಲ್ಲದು (೪೦). ಯಾಕಂದರೆ ಭಗವಂತನಿಗೂ ಅವನ ಭಕ್ತರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. (ಮಹಾಪುರುಷರ ಕೃಪೆಯಾದರೆ ಭಗವಂತನು ದೂರವಿಲ್ಲ, ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಾದರೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ದೂರವಿಲ್ಲ) (೪೧). ಆದುದರಿಂದ ಸತ್ಸಂಗವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಬೇಕು, ಸತ್ಸಂಗವನ್ನೇ ದೊರಕಿಸಬೇಕು (೪೨).

ದುಃಸಂಗವು ಘಾತಕವು

ದುಃಸಂಗಃ ಸರ್ವಭೈವ ತ್ಯಾಜ್ಯಃ || ೪೩ || ಕಾಮಕ್ರೋಧ
ಮೋಹಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶ ಬುದ್ಧಿನಾಶ ಸರ್ವನಾಶಕಾರಣತ್ವಾತ್
|| ೪೪ || ತರಂಗಾಯಿತಾ ಅಹೀಮೇ ಸಂಗಾತ್ಸಮುದ್ರಾ-
ಯಂತಿ || ೪೫ ||

ದುರ್ಜನರ ಸಂಗವನ್ನು ಪುಟ್ಟವೂರಾ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು ಅವಶ್ಯವು (೪೩). ಯಾಕಂದರೆ ದುಷ್ಟರ ಸಂಗವು ಕಾಮ (ಇಚ್ಛೆ, ಆಶೆ), ಕ್ರೋಧ, ಮೋಹ, ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿಯ ನಾಶ, ಬುದ್ಧಿಯ ನಾಶ, ಹಾಗೂ ಸರ್ವನಾಶ ಇವುಗಳ ಕಾರಣವಿರುವುದು (೪೪). ಈ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ತರಂಗಗಳಂತೆ ಇದ್ದರೂ ದುಃಸಂಗದಿಂದ ಇವು ಸಮುದ್ರದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಾಗುವವು. (೪೫).

ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟುವುದು

ಕಸ್ತರತಿ ಕಸ್ತರತಿ ಮಾಯಾಂ ಯಃ ಸಂಗಂ ತ್ಯಜತಿ ಯೋ
ಮಹಾನುಭಾವಂ ಸೇವತೇ ನಿರ್ಮಮೋ ಭವತಿ || ೪೬ ||

ಯೋ ವಿವಿಕ್ತಸ್ಥಾನಂ ಸೇವತೇ ಯೋ ಲೋಕ
ಬಂಧಮೂಲಮುನ್ಮೂಲಯತಿ ನಿಶ್ಚೈಗುಣ್ಯೋ ಭವತಿ
ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ತ್ಯಜತಿ || ೪೭ || ಯಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ತ್ಯಜತಿ
ಕರ್ಮಾಣಿ ಸನ್ಯಸ್ಯತಿ ತತೋ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವೋ ಭವತಿ || ೪೮ ||
ವೇದಾನಪಿ ಸನ್ಯಸ್ಯತಿ ಕೇವಲಮವಿಚ್ಛಿನ್ನರಾಗಂ ಲಭತೇ
|| ೪೯ || ಸ ತರತಿ ಸ ತರತಿ ಸಲೋಕಾಂಸ್ತಾರಯತಿ || ೫೦ ||

ಮಾಯೆಯನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಯಾರು ದಾಟಬಲ್ಲರು,
ಯಾರು ಗೆದೆಯಬಲ್ಲರು? ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡುವವನು,
ಮಹಾನುಭಾವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವವನು ಮಮತ್ವರಹಿತನಾಗು
ವನು (೪೭). ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿರುವವನು, ಲೌಕಿಕ ಬಂಧನ
ಗಳ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವವನು ಸತ್ವರಜತಮಗಳನ್ನು
ಪಾಟುವನು, ಇದ್ದುದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲದುದನ್ನು
ದೊರಕಿಸುವ ಹವಣಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವನು (೪೮).
ಕರ್ಮಫಲಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡುವವನು ಸಕಾಮ ಕರ್ಮ
ಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಬಿಟ್ಟು ಸುಖ ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ಅಚೆಗೆ
ಹೋಗುವನು (೪೯). ಅವನು ವೇದಗಳ ಗೊಡವೆಯನ್ನು
ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವನು, ಕೇವಲ ಅಖಂಡ ಶುದ್ಧ ಭಗವತ್ತ್ರೇಮ
ದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗುವನು (೪೯). ಅವನು ಮಾಯೆಯನ್ನು
ದಾಟುವನು, ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು ದಾಟುವನು. ಅವನು ಜನ
ರನ್ನು ದಾಟಿಸುವನು (೫೦).

ಪ್ರೇಮರೂಪ ಭಕ್ತಿ ಅಥವಾ ' ಮುಖ್ಯಾಭಕ್ತಿ '

ಅನಿರ್ವಚನೀಯಂ ಪ್ರೇಮಸ್ವರೂಪಮ್ || ೫೧ || ಮೂಕಾ
ಸ್ವಾದನವತ್ || ೫೨ || ಪ್ರಕಾಶತೇ ಕ್ವಾಪಿಪಾತ್ರೇ || ೫೩ ||
ಗುಣರಹಿತಂ ಕಾಮನಾರಹಿತಂ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವರ್ಧಮಾನಮ-

ವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರಮನುಭವರೂಪಮ್ || ೫೪ ||
 ತತ್ತ್ವಾಪ್ಯ ತದೇವಾವಲೋಕಯತಿ ತದೇವ ಶೃಣೋತಿ ತದೇವ
 ಭಾಷಯತಿ ತದೇವ ಚಿಂತಯತಿ || ೫೫ ||

ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವರೂಪವು ಅವರ್ಣನೀಯವು (೫೪). ಅದು
 ಮೂಕರು ರುಚಿಯುಂಡಂತೆ (ಅನುಭವವಿದ್ದರೂ ಹೇಳಲಾರರು)
 (೫೫). ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಯೋಗ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು
 ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು (೫೬). ಅದು ತ್ರಿಗುಣಗಳಾಚೆಗಿನದು,
 ನಿಷ್ಕಾಮವು, ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವಂತಹದು,
 ಅಖಂಡವು, ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವು, ಅನುಭವರೂಪವು (೫೪).
 ಒಮ್ಮೆ ಆ ಪ್ರೇಮವು ಅಳವಟ್ಟಿತೆಂದರೆ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ
 ಪ್ರೇಮವಿಷಯವಾದ ಭಗವಂತನನ್ನೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣು
 ವನು, ಅವನ ವಿಷಯವನ್ನೆ ಕೇಳುವನು, ಅವನ ಬಗ್ಗೆಯೆ
 ಮಾತಾಡುವನು, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತೇ ಚಿಂತಿಸುವನು (೫೫).

‘ ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿ ’

ಗೌಣೀ ತ್ರಿಧಾ ಗುಣಭೇದಾದಾರ್ತಾದಿ ಭೇದಾದ್ವಾ || ೫೬ ||

ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸಿಕ, ತಾಮಸಿಕ ಎಂಬ ಗುಣಭೇದಗಳಿಂದ
 ಇಲ್ಲವೆ ಆರ್ತ, ಜಿಜ್ಞಾಸು, ಅರ್ಥಾರ್ಥಿ ಎಂಬ ಭೇದದಿಂದ
 ಗೌಣಭಕ್ತಿಯು ಮೂರು ಬಗೆಯಾದುದು. (ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ
 ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತಿ ಸಾತ್ವಿಕ. ಸಕಾಮ ಸಾಹುಕಾರ ಭಕ್ತಿ ರಾಜಸಿಕ.
 ಹಟೆಯುಕ್ತ ದ್ವೇಷಯುಕ್ತ ಭಕ್ತಿ ತಾಮಸಿಕ. ಸಂಕಟಗಳಿಂದ
 ದುಃಖಿತನಾದ ಭಕ್ತ ಆರ್ತ. ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ
 ವನು ಜಿಜ್ಞಾಸು. ಕಾಮನೆಗಳಿಲ್ಲ, ಭಕ್ತನು ಅರ್ಥಾರ್ಥಿ) (೫೬).

ಉತ್ತರಸ್ಮಾದುತ್ತರಸ್ಮಾತ್ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಾ ಶ್ರೀಯಾಯ ಭವತಿ
 || ೫೭ ||

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಂದಿನ ವಿಧದ ಭಕ್ತಿಗಿಂತ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ವಿಧದ ಭಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. (ತಾಮಸ ಭಕ್ತಿಗಿಂತ ರಾಜಸ ಭಕ್ತಿ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸಾತ್ವಿಕ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಆರ್ಥಾರ್ಥಿ ಭಕ್ತನಿಗಿಂತ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಭಕ್ತನು, ಅವನಿಗಿಂತ ಆರ್ತ ಭಕ್ತನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.) (೫೭).

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ ಬಹು ಸುಲಭ

ಅನ್ಯಸ್ಮಾರ್ ಸೌಲಭ್ಯಂ ಭಕ್ತೌ || ೫೮ || ಪ್ರಮಾಣಾಂತರ.
ಸ್ಯಾನಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಮಾಣತ್ವಾತ್ || ೫೯ ||
ಶಾಂತಿರೂಪಾಪ್ರರಮಾನಂದರೂಪಾಚ್ಛ || ೬೦ ||

ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವು ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭ (೫೮). ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ಇದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ) ಬೇರೆಪ್ರಮಾಣಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯು (ಕೂಡಲೆ ನಿರ್ಮಲ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ದಾದ್ದರಿಂದ) ಸ್ವಯಂಪ್ರಮಾಣವಿರುವುದು (೫೯). ಭಕ್ತಿಯು ಶಾಂತಿರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಮಾನಂದರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಅತಿ ಸುಲಭಮಾರ್ಗವು (೬೦).

ಸಾಧನ ಹಾಗೂ ಹಲವು ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳು

ಲೋಕಹಾನ್ ಚಿಂತಾ ನ ಕಾರ್ಯಾ ನಿವೇದಿತಾತ್ಮಲೋಕ
ವೇದತ್ವಾತ್ || ೬೧ || ನ ತತ್ತಿದ್ಧಾ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರೋ
ಹೇಯಃ ಕಿಂಶು ಫಲತ್ಯಾಗಸ್ತತ್ಸಾಧನಂ ಚ ಕಾರ್ಯ.
ಮೇವೇವ || ೬೨ ||

ತನ್ನ ಲೌಕಿಕ ವೈದಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವಾಗ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳೇ

ಹಾನಿ ತಟ್ಟಿದರೂ ಭಕ್ತನು ಚಿಂತಿಸಕೂಡದು (೬೧). ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿ ದೊರಕಿದ ಬಳಿಕ ಸಹ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಬಿಡಕೂಡದು. ಆದರೆ (ಲೋಕವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ) ಕರ್ಮಫಲ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಅದರ ಸಾಧನವನ್ನೂ (ಆಸಕ್ತಿ ತ್ಯಾಗ) ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು (೬೨).

ಸ್ತ್ರೀಧನನಾಸ್ತಿ ಕವೈರಿಚರಿತ್ರಂ ನ ಶ್ರವಣೇಯಮ್ || ೬೩ ||

ಅಭಿಮಾನ ಡಂಭಾದಿಕಂ ತ್ಯಾಜ್ಯಮ್ || ೬೪ ||

ಸ್ತ್ರೀ, ಸಂಪತ್ತು, ನಾಸ್ತಿಕರು, ವೈರಿಗಳು ಇವರ ಚರಿತ್ರ ರಣನಾದಿ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಗೊಡಬಾರದು (೬೩). ಅಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ದಂಭಾಚಾರ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು (೬೪).

ತದ್ವಿ ತಾಖಿಲಾಚಾರಃ ಸನ್ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾಭಿಮಾನಾದಿಕಂ
ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಕರಣೇಯಮ್ || ೬೫ || ತ್ರಿರೂಪಭಂಗ
ಪೂರ್ವಕಂ ನಿತ್ಯದಾಸ್ಯನಿತ್ಯಕಾಂತಾಭಜನಾತ್ಮಕಂ ವಾ
ಪ್ರೇಮೈವ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರೇಮೈವ ಕಾರ್ಯಮ್ || ೬೬ ||

ಅಖಿಲ ಆಚಾರಗಳನ್ನು-ಕರ್ಮಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು-ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಣ ಮಾಡಿ ಭಕ್ತನು ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ತಾಳುವುದಾದರೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತೇ ತಾಳಬೇಕು (ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಾಳಕೂಡದು) (೬೫). ಸೇವ್ಯ ಸೇವಕ ಸೇವಾ ಎಂಬ ಅಥವಾ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ತ್ರಿರೂಪಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತ (ತನ್ಮಯ ಭಾವವಿಂದ) ಭಗವಂತನ ನಿತ್ಯ ದಾಸ್ಯರೂಪವಾದ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಿಯೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಿಯನ ನಿತ್ಯ ಆರಾಧನಾರೂಪವಾದ ಪ್ರೇಮವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಬೇಕು (೬೬).

ಭಕ್ತರ ಮಹಿಮೆ

ಭಕ್ತಾಃ ಏಕಾಂತಿನೋ ಮುಖ್ಯಾಃ || ೬೭ ||

ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತರೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರು (೬೭).

ಕಂಠಾವರೋಧರೋಮಾಂಚಾಶ್ರುಭಿಃ ಪ ರ ಸ್ಪ ರಂ ಲಪ-
ಮಾನಾಃ ಪಾವಯಂತಿ ಕುಲಾಣಿ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ || ೬೮ ||
ತೀರ್ಥೀಕುರ್ವಂತಿ ತೀರ್ಥಾಣಿ ಸುಕರ್ಮೀಕುರ್ವಂತಿ
ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಚ್ಛಸ್ತ್ರೀಕುರ್ವಂತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ || ೬೯ || ತನ್ಮಯಾಃ
|| ೭೦ || ಮೋದಂತೇ ಪಿತರೋ ನೃತ್ಯಂತಿ ದೇವತಾಃ
ಸನಾಥಾ ಚೇಯಂ ಭೂರ್ಭವತಿ || ೭೧ ||

(ಭಕ್ತಿಭಾವನೆಯ ಮೂಲಕ) ಕುತ್ತಿಗೆ ಶಿರಗಳು ಬಿಗಿದು
ಮೈಮೇಲೆ ರೋಮಾಂಚಗಳಿದ್ದು ಕಳವಳದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು
ತುಂಬಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಒಡನೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣ
ಮಾಡುವ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಕುಲಗಳನ್ನೂ ಈ ಪೃಥಿವಿ
ಯನ್ನೂ ಪಾವನ ಮಾಡುವರು (೬೮). ಅವರು ತೀರ್ಥ
ಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನಾಗಿ, ಸಾದಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಗಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ
ಬಿಡುವರು (೬೯). ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಭಗವಂತನನ್ನು, ಭಗವಂತನ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆದವರು (೭೦). ಇಂಥ ಭಕ್ತರ
ಪಿತರರು ಆನಂದಬಡುವರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ದೇವತೆಗಳು
ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುವರು. ಇವರಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯು
ಸನಾಥವಾಗುವುದು (ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವುದು) (೭೧).

ನಾಸ್ತಿ ತೇಷು ಜಾತಿವಿದ್ಯಾರೂಪಕುಲಧನಕ್ರಿಯಾದಿಭೇದಃ
|| ೭೨ || ಯತಸ್ತದೀಯಾಃ || ೭೩ ||

ಜಾತಿ, ವಿದ್ಯೆ, ರೂಪ, ಕುಲ, ಧನ, ಕ್ರಿಯೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ
ಮೂಲಕ ಇರುವ ಭೇದಗಳು ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಇರಲಿರುವವು (೭೨).
ಯಾಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತರು ಭಗವಂತನ ಮಕ್ಕಳೇ (೭೩).

ಪುನಃ ಹಲವು ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳು

ವಾದೋ ನಾವಲಂಬ್ಯಃ || ೭೪ || ಬಾಹುಲ್ಯಾವಕಾಶಾದ
ನಿಯತತ್ವಾಚ್ಚ || ೭೫ ||

ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು (೭೪). ಯಾಕಂದರೆ
ಅದು ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವಂತಹದು. ಮೇಲೆ
ಈ ವಿಷಯವು ವಾದದಿಂದ ಬಗೆಹರಿಯದು (ಇದು ಅನುಭವ
ದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕ ವಿಷಯ) (೭೫).

ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಮನನೀಯಾನಿ ತದುದ್ಬೋಧನಕರ್ಮಾಣ್ಯಪಿ
ಕರಣೀಯಾನಿ || ೭೬ || ಸುಖದುಃಖೇಚ್ಛಾಭಾವಾದಿ ತ್ಯಕ್ತೇ
ಕಾಲೇ ಪ್ರತೀಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇ ಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಪಿ ವ್ಯರ್ಥಂ ನ
ನೇಯಮ್ || ೭೭ ||

ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮನನ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು
ಎಚ್ಚರಿಸುವಂಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು (೭೬). ಸುಖ
ದುಃಖಗಳು ಮುಗಿಯುವವು, ಇಷ್ಟ ವಸ್ತುವಿನ ಲಾಭವಾಗು
ವುದು, ಇವೆಲ್ಲ ಅದ ಬಳಿಕ ವೇಳೆ ದೊರೆಯುವುದು ಎಂದು
ಹಾದೀ ಕಾಯುತ್ತ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದರೆಕ್ಷಣವನ್ನಾದರೂ
(ಭಕ್ತಿ ಸಾಧನವಿಲ್ಲದೆ) ಕಳೆಯಕೂಡದು (ಹಾಗೆ ಹಾದೀ
ಕಾಯ್ದರೆ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ವೇಳೆ ದೊರೆಯದು) (೭೭).

ಅಹಿಂಸಾಸತ್ಯಶೌಚದಯಾಸ್ತಿಕ್ಯಾದಿ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಾಣಿ ಪರಿಪಾಲ
ನೀಯಾನಿ || ೭೮ || ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಭಾವೇನ ನಿಶ್ಚಿಂತಿತೈರ್ಭ-
ಗವಾನೇವ ಭಜನೀಯಃ || ೭೯ || ಸ ಕೀರ್ತ್ಯಮಾನಃ ಶೀಘ್ರ-
ಮೇವಾವಿರ್ಭವತಿ ಅನುಭಾವಯತಿ ಚ ಭಕ್ತಾನ್ || ೮೦ ||
ತ್ರಿಸತ್ಯಸ್ಯ ಭಕ್ತಿರೇವ ಗರೀಯಸೀ ಭಕ್ತಿರೇವ ಗರೀ-
ಯಸೀ || ೮೧ ||

ಭಕ್ತನು ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಶುಚಿತ್ವ, ದಯೆ, ಅಸ್ತಿತ್ವಬುದ್ಧಿ
ಇತ್ಯಾದಿ ಶೀಲಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು (೭೮). ನಿಶ್ಚಿಂತ

ನಾಗಿ ಭಾವಸರ್ವಸ್ವದಿಂದ ನಿರಂತರ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಭಜಿಸಬೇಕು (೭೯). ಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭಗವಂತನು ತೀವ್ರವೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುವನು, ಭಕ್ತರಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಡುವನು (೮೦). ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪನಿರುವ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವು, ಭಕ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವು (೮೧).

ಭಕ್ತಿರೂಪಗಳು

ಗುಣಮಹಾತ್ಮ್ಯಾಸಕ್ತಿ ರೂಪಾಸಕ್ತಿ ಪೂಜಾಸಕ್ತಿ ಸ್ಮರಣಾಸಕ್ತಿ ದಾಸ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಸಖ್ಯಾಸಕ್ತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಕಾಂತಾಸಕ್ತಿ ಆತ್ಮನಿವೇದನಾಸಕ್ತಿ ತನ್ಮಯಾಸಕ್ತಿ ಪರಮವಿರಹಾಸಕ್ತಿ ರೂಪಾ ಏಕಧಾಪ್ಯೇಕಾದಶಧಾ ಭವತಿ || ೮೨ ||

ಪ್ರೇಮರೂಪ ಭಕ್ತಿಯು ಒಂದೇ ಒಂದು. ಆದರೆ ಅದು ಭಗವದ್ಗುಣಮಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಅವನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಸಖ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲ್ಲಿ (ತಂಸೆ ತಾಯಿ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರೇಮ) ಆಸಕ್ತಿ, ಕಾಂತಾಸಕ್ತಿ (ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮ), ಆತ್ಮನಿವೇದನದಲ್ಲಿ (ಸರ್ವಾರ್ಪಣದಲ್ಲಿ) ಆಸಕ್ತಿ, ತನ್ಮಯತೆಯಲ್ಲಿ (ಏಕರೂಪನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ) ಆಸಕ್ತಿ, ಪರಮವಿರಹದಲ್ಲಿ (ಇದು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅನುಭವವಿದೆ) ಆಸಕ್ತಿ, ಹೀಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು (೮೨).

ಆಚಾರ್ಯರ ವಚನ

ಇತ್ಯೇವಂ ವದಂತಿ ಜನಜಲ್ಪನಿರ್ಭಯಾ ಏಕಮತಾಃ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಶುಕಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಗರ್ಗವಿಷ್ಣು ಕಾಂಡಿಲ್ಯ ಶೇಷೋದ್ಧವಾರುಣಿಬಲಿಹನುಮದ್ವಿಭೀಷಣಾದಯೋ ಭಕ್ತಾ ಚಾರ್ಯಾಃ || ೮೩ ||

ಸನತ್ತುಮಾರ, ವ್ಯಾಸ, ಶುಕ, ಶಾಂಡಿಲ್ಯ, ಗರ್ಗ, ವಿಷ್ಣು, ಕಾಂಡಿಲ್ಯ, ಶೇಷ, ಉದ್ಧವ, ಅರುಣಿ, ಬಲಿ, ಹನುಮಂತ ವಿಭೀಷಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಕ್ತಾಚಾರ್ಯರು ಜನರ ನಿಂದಾಸ್ತುತಿಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮತದಿಂದ ಇದೇರೀತಿ ಹೇಳುವರು (೮೩).

ಮಹಾಫಲ

ಯ ಇದಂ ನಾರದಪ್ರೋಕ್ತಂ ಶಿವಾನುಶಾಸನಂ ವಿಶ್ವಸಿತಿ
ಶ್ರದ್ಧತೇ ಸ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ವವತಿ ಸ ಪ್ರೇಷ್ಯಂ ಲಭತೇ ಸ
ಪ್ರೇಷ್ಯಂ ಲಭತೇ || ೮೪ ||

ನಾರದರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಕಲ್ಯಾಣಮಯ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸಿಸುವವನು, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟವನು ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗುವನು. ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನು (ಭಗವಂತನನ್ನು) ಪಡೆಯುವನು, ಪಡೆಯುವನು (೮೪).

ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು

ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು 'ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿವೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಶಾಂಡಿಲ್ಯನ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರಗಳು 'ಅಥಾತೋ ಭಕ್ತಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ' ಎಂದು ಮೊದಲು ಮಾಡಿವೆ. ಈ ಸೂತ್ರಗಳ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಏಕಧಾರೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿತ್ತಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮುಂದೆ ಆ ಸೂತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಈ ಸಾರವು ಸಹಾಯಕವಾಗಬಹುದೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಆತ್ಯಂತಿಕವಾದ ಅನುರಕ್ತಿಯೇ- ಪ್ರೇಮವೇ— ಭಕ್ತಿಯೆನಿಸುವದು. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಏಕಚಿತ್ತ ನಾದವನು ಅವ್ಯುತ್ಪತ್ತವನ್ನು ಪಡೆಯುವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಿದೆ.

ಭಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ. ದ್ವೇಷಗಳಿಗೂ ಜ್ಞಾನ (ಬೌದ್ಧಿಕ) ವಿರಬಲ್ಲದು ಮೇಲಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವು.

ಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದೊಂದು ರಾಗವೆಂದು (ಭಾವ) ಹೇಳ ಬಹುದು. ಅದು ದ್ವೇಷಭಾವದ ಪ್ರತಿರೋಧಿಯು. ಅದಕ್ಕೆ 'ರಸ' ವೆಂದು ಕೂಡ ಅನ್ನುವರು.

ಭಕ್ತಿಯೆಂಬುದೊಂದು ರಾಗವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವು ಎಂದು ಹಲವರು ಅನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಯ ವಿಷಯವು ಭಗವಂತನೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ತ್ಯಾಜ್ಯವಲ್ಲ. ಸಂಗವು ತ್ಯಾಜ್ಯವಿದ್ದರೂ ಸತ್ಸಂಗವು ತ್ಯಾಜ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭಕ್ತಿಯು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದ ಸಂಕಲ್ಪ ನಿಶ್ಚಯಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಫಲವು ಅನಂತವಿರುವದು. ಇಂಥ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಇಂಥ ಫಲ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲವೆಲ್ಲ ನಿಯತವು, ಭಕ್ತಿಫಲವು ಅನಂತವು.

ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವು. ಜ್ಞಾನ ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕ.

ದರ್ಶನಾದಿಗಳಿಂದ ಅವ್ಯತತ್ಯವು ದೊರೆಯದು. ದರ್ಶನವು ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯಕವು, ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಧನವಲ್ಲ.

ಭಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವು ಎಂಬುದು ಗೋಪಿಕೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು. ಅವರು ಕೇವಲ ಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದರು. ಯೋಗವೆಂಬುದು ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಹಾಯಕವು.

ಕರ್ಮಜ್ಞಾನಯೋಗ ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಂವಾದರೂಪ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಇದು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಕ್ತಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ. ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂಬುದು ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬಲ್ಲದು. ಭಕ್ತಿಯು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಇರುವದು.

ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ (ಜ್ಞಾನಕಾಂಡ ಅಥವಾ ಉತ್ತರ ಮೀಮಾಂಸೆ) ಭಕ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವು. ಜ್ಞಾನವು ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಜ್ಞಾನಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ಜ್ಞಾನಸಾಧನವನ್ನು ನಡೆಸಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಕಾಶ್ಯಪನ ಮತವು, ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಬಾದರಾಯಣನ ಮತವು. ಎರಡೂ ವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಶಾಂಡಿಲ್ಯನ ಮತವು. ಈ ಎರಡೂ ಜ್ಞಾನಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ.

ಭಗವಂತನು ಕ್ಲೇಶಾದಿಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಐಶ್ವರ್ಯವು ಅವನ ಸ್ವಭಾವವೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕಾದರೂ ಬಾಧೆ ಬರದು. ಜೀವಗಳಾದರೂ ಅವನ ಅಂಶಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಲೇಶಾದಿಗಳು ಉಪಾಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗುವವು ಹೊರತು ಜೀವಗಳ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅವು ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಲಯನಾಯಿತೆಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಉಪಯೋಗವೇನು ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಆತ್ಮಂತಿಕ ಪ್ರಲಯವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗೇ ಆಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯವಾದರೂ ಅನಾದಿ ಹಾಗೂ ಅನಂತವಿರುವದು.

ಭಗವಂತನು ಅವಿಕ್ಯತನು. ಅವನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ವರ್ತಿಸುವನು. ಅವನು ಕೇವಲ ಜಗದ್ಧಾರನು, ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಲು ಪುರುಷ (ಭಗವಂತ) ಪ್ರಕೃತಿ ಎರಡೂ ಅವಶ್ಯ. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಅಚಿತ್ತ ಇವೆರಡೂ (ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ) ಇರುವವು. ಅವೆರಡೂ ಅನಾದಿ

ಹಾಗೂ ಅನಂತವಿರುವವು. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಇರುವುದರಿಂದ ಅದು ಇಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು.

ಇನ್ನು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮ್ಮಾನ, ಬಹು ಮಾನ, ಪ್ರೀತಿ, ವಿರಹ, ಅನ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ, ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮಾ ವರ್ಣನೆ, ಅವನಿಗಾಗಿ ಜೀವನ, ತನ್ಮಯತೆ, ಸರ್ವವೂ ಅವನದೇ ಎಂಬ ಭಾವ, ಶರಣಾಗತಿ ಇವು ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಎಂದು ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಇರಬೇಕೆಂದಲ್ಲ. ಅವನ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿ ಇರಬಲ್ಲದು. ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆವಿರ್ಭವಿಸುವನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಕಾರುಣ್ಯವಶಾತ್ ಅವತರಿಸುವನು. ಆದರೆ ವಿಭೂತಿಗಳು ಭಕ್ತಿವಿಷಯಗಳಲ್ಲ. ಉದಾ : ರಾಜನು ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿಯು. ಆದರೆ ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯಂತೆ ರಾಜನ ಸೇವೆ ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ನಿಷೇಧವು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯ ವಿಭೂತಿಯೋಗದಲ್ಲಿ (ವೃಷ್ಟೀಶಾಂ ವಾಸುದೇವೋಽಸ್ಮಿ) ವಾಸುದೇವನು ಒಂದು ವಿಭೂತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ಅವತಾರನೇ. ವೃಷ್ಟಿಕುಲದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವದಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯ ಉದ್ದೇಶವು. ಅದುದರಿಂದ ವಾಸುದೇವನು ಅವತಾರನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಂತೆಯೇ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಗೌಡೇಭಕ್ತಿಯು ಪರಾ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೆಂದಿಗಾಗಿಯೆ ಇರುವದು. ಭಗವಂತನ ನಾಮಸಂಕೀರ್ತ

ನಾದಿಗಳು ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವವು. ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನವಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಿಯ ಇನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳು— ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ, ಪಾದಸೇವನ, ಅರ್ಚನ, ವಂದನ, ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಇವೆ. ಅವು ವೇದಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತನು ಪವಿತ್ರನಾಗುವನು. ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಅವೂ ಇದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವು ದೊರೆಯುವದೆಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಸಿಗತಕ್ಕಷ್ಟೇ ಫಲವು ಲಭಿಸುವದು ಎಂದು ಜೈಮಿನಿಯ ಮತವು.

ಈ ವಿವಿಧ ಭಕ್ತಿವಿಧಗಳನ್ನು ಯಥಾಪ್ರಸಂಗವಾಗಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಿಧವು ಸಹ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಲವುಳ್ಳದ್ದು ಇರಬಲ್ಲದು ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನು ಅದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಇಷ್ಟ ಫಲವಾದ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಬಹುದು.

ನಿಃಸಂಗ ಹಾಗೂ ನಿರಾಸಕ್ತರಾಗಿರುವುದೇ ಸರ್ವಾರ್ಪಣದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವು.

ಏಕಾಗ್ರತೆ ಸಾಧಿಸಲು ಸುಲಭವಾಗುವುದೆಂದು ಧ್ಯಾನವು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದುದನ್ನು ಭಕ್ತನು ಸ್ವತಃ ಪುನಃ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ನಾಲ್ಕೇ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದೇ ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಬೇರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವುಗಳು.

ಗೌಣೀಭಕ್ತಿಯು ಆರ್ತ, ಜಿಜ್ಞಾಸು ಮತ್ತು ಅರ್ಥಾರ್ಥಿ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಿರುವದು. ಶ್ರವಣ ಸ್ಮರಣಾದಿ ಭಕ್ತಿ ವಿಧಗಳು ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಅಂಗವಾಗಿಯೂ ಇರಬಲ್ಲವು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಫಲವನ್ನೂ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಬಲ್ಲವು. ಆರ್ತಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿರುವವು. ಇವು ಸಾಯುವವರೆಗೆ ನಡೆಯತಕ್ಕ ಸಾಧನಗಳಾಗಿರುವವು ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವದು. ಇವು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ತೀರ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕಂಡರೂ ಭಕ್ತನು ಶ್ರೇಷ್ಠಾಧಿಕಾರಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಮಹಾಫಲಗಳನ್ನು — ಪಾಪಕ್ಷಾಲನಾದಿ ಕೊಡಬಲ್ಲವು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೂ ಪಾಪಕ್ಷಾಲನವೆಂಬ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಇರುವದು.

ಈ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ ಹೀನಜಾತರಿಗೆ ಸಹ ಮುಕ್ತದ್ವಾರವಿರುವದು. ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ತೆರಳಿದವರು ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸಾಧನವನ್ನು ಮುಂದರಿಸುವರು. ಜೀವನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಡೆದು ಹೋಗುವನು ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವು ಅದೇ ಇರುವದು.

ಮಹಾಪಾತಕಿಗಳಿಗೆ ಆರ್ತಭಕ್ತಿಯು ಬಹಳ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು.

ಏಕಾಂತಿಕ ಭಕ್ತಿಯೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಎಂದು ಗೀತೆಯ ಉಕ್ತಿ ಇರುವದು. ಪರಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರಕುವದು.

ಇನ್ನು ಜೀವ, ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಪರಮೇಶ್ವರ ಇವರ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗೆ ಇರುವದು ಇದರ ವಿಚಾರವು. ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ

ಸೃಷ್ಟಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೆ ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿಯು ಮಾಯೆ ಎನಿಸುವದು. ಅದು ಸೃಷ್ಟಿರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು. ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅದು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವದು.

ಉಚ್ಚಾವಚ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ವೇದಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಅಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಿಶ್ರವಾದ ಅಥವಾ ಸಂದಿಗ್ಧವಾದ ಉಪದೇಶವಿದೆ ಎಂದು ಹಲವರು ಅಕ್ಷೇಪಿಸುವರು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಉಪದೇಶವು ತೀರ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವದು.

ಫಲವೆಂಬುದೆಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು.

ಸೃಷ್ಟಿಯು ಉತ್ಕ್ರಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ವೃತ್ಕ್ರಮದಿಂದ ಲಯಹೊಂದುವದು.

ಜೀವ ಈಶ್ವರರ ಐಕ್ಯ ಅನೈಕ್ಯಗಳು ಉಪಾಧಿ ಮೂಲಕ ತೋರುವವು. ಅವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಥವಾ ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲ. ಜೀವಗಳು ಈಶ್ವರನಿಂದ ಭಿನ್ನವಿದ್ದದಾದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ಅವು ವಿಕಾರಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿ ಅವುಗಳ ಕಾರಣಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಕಾರಹೊಂದುವವು.

ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಐಕ್ಯಾನುಭವವಾಗುವದು. ಒಬ್ಬನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಾದರೂ ಅವನ ದೇಹವು ಸಾಯುವ ವರೆಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಿಸುವದು.

ಈ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಅಭಕ್ತಿಯೇ ಕಾರಣವು ಹೊರತು ಕೇವಲ ಅಜ್ಞಾನವು ಅದರ ಕಾರಣವಲ್ಲ.

ಶಬ್ದ, ಅನುಮಾನ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಈ ಮೂರು ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಜೀವನ ಕಣ್ಣುಗಳು— ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳು.

ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಲಯ ಇವು ವಿಕಾರಗಳು. ಕ್ರಿಯೆ ಹಾಗೂ ಫಲ ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಈ ವಿಕಾರಗಳು ಆಗುವವು ಮೂಲ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಏನೂ ಹಾನಿಯಿಲ್ಲ.

ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರಗಳು

ಪ್ರಕರಣ ೧. ಭಾಗ ೧.

ಭಕ್ತಿಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ

ಅಥಾತೋ ಭಕ್ತಿಜಿಜ್ಞಾಸಾ || ೧. ೧. ೧ ||

(ಎಲ್ಲರೂ ಮು ಮು ಹ್ವ ಗಳಿರು ವು ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತಿಯು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ) ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನರಿಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆ (ಅದನ್ನು ತೃಪ್ತಪಡಿಸುವ) (೧. ೧. ೧) ೧

ಭಕ್ತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ

ಸಾ ಪರಾನುರಕ್ತಿ ರೀತ್ಯರೇ || ೧. ೧. ೨ ||

ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೇಮವೆ ಭಕ್ತಿಯೆನಿಸುವದು (೧. ೧. ೨) ೨

ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಮೃತತ್ವ

ತತ್ಸಂಸ್ಥ ಸ್ಯಾಮೃತತ್ವೋಪದೇಶಾತ್ || ೧. ೧. ೩ ||

ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸನಾದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಅಮೃತತ್ವವೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೆಂದು . (ಬ್ರಹ್ಮಸಂಸ್ಥೋಽಮೃತತ್ವಮೇ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ೨. ೨೩. ೧) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (೧. ೧. ೩) ೩

ಭಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ

ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಚೇನ್ನ ದ್ವಿಷತೋಽಪಿ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ತದಸಂಸ್ಥಿತೇಃ

|| ೧. ೧. ೪ ||

ಭಕ್ತಿಯೆಂದರೆ (ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಕರಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ) ಅವನ (ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ) ಜ್ಞಾನವು ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಸ್ವೀಕೃತಿ ಕೂಡ ಭಗವಂತನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಜ್ಞಾನವಾಗಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಕತೆ (ಭಕ್ತಿ) ಎನಿಸಲಾರದು (೧. ೧. ೪) ೪

ತಯೋಪಕ್ಷಯಾಚ್ಛ || ೧. ೧. ೫ ||

ಇದಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹಾಕಲ್ಪಡುವದು. (ಭಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಿನದು) (೧. ೧. ೫) ೫

ಭಕ್ತಿಯು ಒಂದು ಭಾವವು

ದ್ವೇಷಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭಾವಾದ್ರಸಶಬ್ದಾಚ್ಛ ರಾಗಃ || ೧. ೧. ೬ ||

ಭಕ್ತಿಯು ಒಂದು ಭಾವವು (ಅದು ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯೆ ಅಲ್ಲ). ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ದ್ವೇಷಭಾವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಭಾವವೆನಿಸುವದು ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ರಸ' (ರುಚಿ, ಆಸಕ್ತಿ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ (ಗೀತಾ, ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತ) ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿರುವದು (೧. ೧. ೬) ೬

ಭಕ್ತಿಯು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ

ನ ಕ್ರಿಯಾ ಕೃತ್ಯನಪೇಕ್ಷಣಾತ್ ಜ್ಞಾನವತ್ || ೧. ೧. ೭ ||

ಭಕ್ತಿಯು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ಒಂದು ಕೃತಿಯ (ಕಾರ್ಯ ನಿಶ್ಚಯದ) ಪರಿಣಾಮವಲ್ಲ. ಅದು ಜ್ಞಾನದಂತೆಯೇ (ಕಾರ್ಯ ನಿಶ್ಚಯದ ಪರಿಣಾಮವಲ್ಲ), (೧. ೧. ೭) ೭

ಭಕ್ತಿಯ ಫಲವು ಅನಂತವು

ಅತ ಏವ ಫಲಾನಂತ್ಯಮ್ || ೧. ೧. ೮ ||

ಅದುದರಿಂದಲೇ (ಇದು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲದ್ದರಿಂದ) ಇದರ ಫಲವು ಅನಂತವಿರುವದು. (ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲವು ಆಯಾ ಕ್ರಿಯೆ ಗನುಸರಿಸಿ ಇರುವದು. ಇದು ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಫಲವು ಅನಂತವು) (೧. ೧. ೮) ೮

ಭಕ್ತಿಯಿಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ

ತದ್ವತಃ ಪ್ರಪತ್ತಿಶಬ್ದಾಚ್ಚ ನ ಜ್ಞಾನಮಿತರಪ್ರಪತ್ತಿವತ್

|| ೧. ೧. ೯ ||

ಜ್ಞಾನವಿದ್ದವನು ಕೂಡ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನು ಎಂದು (ಗೀತಾ ೧೫. ೧೯ ಮತ್ತು ೭.೧೯) ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದು (ಭಕ್ತಿಯು) ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ. (ಜ್ಞಾನೋತ್ತರವಲ್ಲದ) ಭಕ್ತಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬರೆಯುವಾಗ (ಗೀತಾ ೭.೨೦) ಜ್ಞಾನದ ಸಂದರ್ಭವೇ ಇಲ್ಲ. (ಅದುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ), (೧. ೧. ೯) ೯

ಪ್ರಕರಣ ೧. ಭಾಗ ೨.

ಭಕ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಮಾರ್ಗ

ಸಾ ಮುಖ್ಯೇತರಾಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ || ೧. ೨. ೧ ||

ಭಕ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇತರ ಮಾರ್ಗಗಳು (ಯೋಗ ಜ್ಞಾನಾದಿ) ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದವುಗಳು. (ಅವು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದವುಗಳು ಅಂದರೆ ಭಕ್ತಿಗೆ ಪೋಷಕವೆಂದು ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳು) (೧. ೨. ೧) ೧೦

ಪ್ರಕರಣಾಚ್ಚ || ೧. ೨. ೨ ||

(ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ) ಈ ಚರ್ಚೆಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೂ ಅದೇ ಮಾತು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು (೧. ೨. ೨) ೧೧

ದರ್ಶನಫಲಮಿತಿ ಚೇನ್ನ ತೇನ ವ್ಯವಧಾನಾತ್ || ೧. ೨. ೩ ||

ಅದು (ಮುಕ್ತಿಯು ಕೇವಲ ದರ್ಶನದ ಫಲವು ಎಂದರೆ ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ (ಆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ) ಅವನು ಅಥವಾ ನೋಡುವವನು, ಆತ್ಮದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನು ಮುಕ್ತನಾಗುವನು ಇತ್ಯಾದಿ (ಭಾಂದೋಗ್ಯ ೭.೨೪) ಶ್ರುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಅವನು' ಅಂದರೆ ಭಕ್ತನು ಎಂಬುದು ಮಧ್ಯೇ ಇರುವದು. (೧. ೨. ೩) ೧೨

ದೃಷ್ಟತ್ವಾಚ್ಚ || ೧. ೨. ೪ ||

ನಮಗೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೆ (ಮೊದಲು ವಸ್ತು-ಜ್ಞಾನ ಆ ಬಳಿಕ ಅದರ ಭಕ್ತಿ. ಜ್ಞಾನವು ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನ ಹೊರತು ಭಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನಸಾಧನವಲ್ಲ) ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ (ಭಕ್ತಿಯೆ ಮುಖ್ಯವು) (೧. ೨. ೪) ೧೩

ಅತ ಏವ ತದಭಾವಾದ್ವಲ್ಲವೀನಾಮ್ || ೧. ೨. ೫ ||

ಆದುದರಿಂದಲೇ (ಜ್ಞಾನವು ಕೇವಲ ಗೌಣವಿರುವದರಿಂದ) ಗೋಪಿಕೆಯರಿಗೆ ಅದು (ಜ್ಞಾನ) ಇಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರಕಿತು (ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ) (೧. ೨. ೫) ೧೪

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಜಾನಾತೀತಿ ಚೇನ್ನಾಭಿಜ್ಞಪ್ತಾ ಸಾಹಾಯ್ಯಾತ್
|| ೧. ೨. ೬ ||

ಭಕ್ತಿಯಿಂದ (ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನನ್ನು) ಅರಿತು
ಕೊಳ್ಳುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ
ಅಲ್ಲಿ ಅಭಿಜಾನಾತಿ (ಗೀತಾ ೧೮. ೫೫ ಮೊದಲು ಅರಿತುದನ್ನೆ
ಪುನಃ ಅರಿಯುವನು) ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದ ಸಹಾಯವು
(ಉತ್ತರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ) ಇದೆ (೧. ೨. ೬) ೧೫

ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂಚ || ೧. ೨. ೭ ||

ಮೇಲಾಗಿ ಇದು (ಭಕ್ತನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದು- ಗೀತಾ
೧೮. ೫೩) ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (೧. ೨. ೮) ೧೬

ಏತೇನ ವಿಕಲ್ಪೋಽಪಿ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಃ || ೧. ೨. ೯ ||

ಇದರಿಂದ (ಮೇಲಿನ ತರ್ಕಕೋಟಿಯಿಂದ) ಭಕ್ತಿ
ಜ್ಞಾನಗಳು ವೈಕಲ್ಪಿಕವಾದವುಗಳು (ಎರಡೂ ಸಮಶಕ್ತಿ
ಯುಳ್ಳವುಗಳು ಹಾಗೂ ಸಮಫಲ ಕೊಡುವಂತಹವುಗಳು)
ಎಂಬ ಮಾತಿಗೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ (೧. ೨. ೯) ೧೭

ದೇವಭಕ್ತಿರಿತರಸ್ಮಿನ್ ಸಾಹಚರ್ಯಾತ್ || ೧. ೨. ೯ ||

(ಬೇರೆ ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗೆ) ದೇವಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದ
ಪ್ರಯೋಗವು ಅನ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇರುವದು (ಭಗ
ವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲ). ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ (ಶ್ವೇತಾಶ್ವ
ತರ ೬. ೩೩. ಗುರು ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳ) ಸಾಹಚರ್ಯ
ಇದೆ. (ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಕುರಿತು ಆ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವಿದ್ದು
ವಾದರೆ ಆ ಸಾಹಚರ್ಯವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ) (೧. ೨. ೯) ೧೮

ಯೋಗಸ್ಯ ಭಯಾರ್ಥಮಪೇಕ್ಷಣಾತ್ ಪ್ರಯಾಜನತ್
|| ೧. ೨. ೧೦ ||

ಯೋಗವು (ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ನಿರೋಧ) ಉಭಯ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗಾಗಿಯೂ (ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ) ಇರುವದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳು ಅದನ್ನು ಸ್ಪೃಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವು. ಪ್ರಯಾಜ ಎಂಬ ಯಜ್ಞದಂತೆ (ಯೋಗವು) ಇರುವದು. ಪ್ರಯಾಜ ಯಜ್ಞವು ವಾಜಪೇಯ ಹಾಗೂ ದೀಕ್ಷಣೀಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವು. (ಇದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ) (ಗ. ೨. ೧೦) ೧೯ (ಆದರೆ ಸಾತಂಜಲ ಯೋಗಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಗ. ೨೩) ಈಶ್ವರಧ್ಯಾನದಿಂದ ಸಮಾಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ಭಕ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನ ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ, ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುವದು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ).

ಗೌಣ್ಯ ತು ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿಃ || ಗ. ೨. ೧೧ ||

ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಾಧಿಯು (ಚಿತ್ತಲಯ) ಸಾಧಿಸುವದು. (ಮುಖ್ಯಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವು ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬರ್ಥ) (ಗ. ೨. ೧೧) ೨೦

(ಇನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದೊಂದು ಭಾವವು, ' ರಾಗ ' ವು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅದೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವು ಅಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ-)

ಹೇಯಾ ರಾಗತ್ವಾದಿತಿ ಚೇನ್ನೋತ್ತಮಾಸ್ತದತ್ಯಾತ್
ಸಂಗವತ್ || ಗ. ೨. ೧೨ ||

ಆದು ' ರಾಗ ' ವಿದ್ದುದರಿಂದ (ರುಚಿ, ಆಸಕ್ತಿ) ತ್ಯಾಜ್ಯವು ಎಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದರ ಧೈಯವು ಉತ್ಸಮ

ವಿರುವದು (ಭಗವಂತನೇ ಧೈಯ). ಸಂಗದಂತೆಯೆ ರಾಗವು
(ದುಃಸಂಗವು ತ್ಯಾಜ್ಯವು ಹೊರತು ಸತ್ಸಂಗವು ತ್ಯಾಜ್ಯ
ವಲ್ಲ) (ಗ. ೨. ೧೨) ೨೧

ಭಕ್ತಿಯೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ

ತದೇವ ಕರ್ಮಿಜ್ಞಾನಿಯೋಗಿಭ್ಯ ಅಧಿಕೃತಬ್ಧಾತ್
|| ಗ. ೨. ೧೩ ||

ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಯೋಗಗಳಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿನೇ
ಶ್ರೇಷ್ಠವು ಎಂಬ ಶಬ್ದಯೋಜನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ (ಗೀತಾ
೬. ೪೭) (ಗ. ೨. ೧೩) ೨೨

(ಇದು ಕೇವಲ ಔಪಚಾರಿಕ ಅರ್ಥವಾದವಲ್ಲ. ಈ ಸಂ-
ತಿಯು ಪ್ರಶೋತ್ತರರೂಪ ಸಂವಾದದಿಂದ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ
ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.)

ಪ್ರಶ್ನನಿರೂಪಣಾಭ್ಯಾಸಾಧಿಕೃತಸಿದ್ಧೀಃ || ಗ. ೨. ೧೪ ||

ಪ್ರಶೋತ್ತರಗಳಿಂದ ಇದು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ
(ಗ. ೨. ೧೪) ೨೩. (ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ
೭ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೧೨ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ
ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉಕ್ತಿಗಳಿವೆ.)

ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಲ್ಲ

ನೈವ ಶ್ರದ್ಧಾ ತು ಸಾಧಾರಣಾತ್ || ಗ. ೨. ೧೫ ||

ಭಕ್ತಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇತರ
ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವದು. (ಭಕ್ತಿ
ಎಂಬುದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಇರುವದು.

ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕರ್ಮಾದಿ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬಲ್ಲದು.
(ಗ. ೨. ೧೫) ೨೪

(ಭಕ್ತಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಕಾರಣ-
ತಸ್ಯಾಂ ತತ್ವೇ ಚಾನವಸ್ಥಾನಾತ್ || ಗ. ೨. ೧೬ ||

ಹಾಗೆ ಆದರೆ (ಭಕ್ತಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆ ಎನಿಸಿದರೆ) ಶ್ರದ್ಧಾ-
ರೂಪ ಭಕ್ತಿಯು ಭಕ್ತಿಯ ಸಹಾಯಕ (ಗೀತಾ ೬. ೪೭
ಶ್ರದ್ಧಾವಾನ್ ಭಜತೇ) ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು (ಅಂದರೆ
ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸಹಾಯಕ ಎಂದು ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾದ
ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವದು). ಮೇಲಾಗಿ ಇದರಿಂದ
ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷವು (ಮುಗಿಯದಂಥ ತರ್ಕಪರಂಪರೆ.
ಉದಾ: ಬೀಜ ಮೊದಲೋ ವೃಕ್ಷ ಮೊದಲೋ ? ಇದಕ್ಕೆ
ಯಾವ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರೂ ಅನವಸ್ಥೆಯಾಗುವದು) ಉಂಟಾ-
ಗುವದು. (ಗ. ೨. ೧೬) ೨೫.

ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯ

ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡಂ ತು ಭಕ್ತೌ ತಸ್ಯಾನುಜ್ಞಾನಾಯ ಸಾ
ಮಾನ್ಯಾತ್ || ಗ. ೨. ೧೭ ||

ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ (ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವೇದ
ಭಾಗದಲ್ಲಿ) ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ವಿಷಯವೇ ಧೈಯವಾಗಿದೆ (ಕೇವಲ
ಜ್ಞಾನವು ಅದರ ವಿಷಯವಲ್ಲ). ಯಾಕೆಂದರೆ (ಅದು ಜ್ಞಾನ
ಕಾಂಡವಿರುವದು ಎಂದು ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷವಿದ್ದರೆ) ಜ್ಞಾನವಿಷ-
ಯವು ವೇದದ ಎರಡೂ ಭಾಗಗಳಿಗೂ (ಪೂರ್ವ ಮೀಮಾಂಸಾ
ಉತ್ತರ ಮೀಮಾಂಸಾ) ಸಾಮಾನ್ಯವಿರುವದು (ಅದುದರಿಂದ
ಉತ್ತರ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಷಯವು)
(ಗ. ೨. ೧೭) ೨೬.

ಪ್ರಕರಣ ೨. ಭಾಗ ೧.

ಸಾಧನ-ಜ್ಞಾನ

(ಇನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.—)

ಬುದ್ಧಿಹೇತುಪ್ರವೃತ್ತಿರಾವಿಶುದ್ಧೇರವಘಾತವತ್ || ೨. ೧. ೧ ||

ಎಲ್ಲ ತವುಡು ಹೋಗಿ ಶುದ್ಧ ಅಕ್ಕಿಯ ಕಾಳು ಕೈ ಸೇರುವ ವರೆಗೆ ಭತ್ತವನ್ನು ಕುಟ್ಟುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧಿಯು ಪೂರ್ಣ ಆಗುವ ವರೆಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. (೨. ೧. ೧) ೨೭.

ತದಂಗಾಣಾಂ ಚ || ೨. ೧. ೨ ||

(ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಲ್ಲದೆ) ಸಾಧನದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಸಹ (ಸತ್ಯ, ಶೌಚಾದಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು) ಆಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. (೨. ೧. ೨) ೨೮.

ಜ್ಞಾನವಿಷಯ

(ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಮತಭೇದಗಳು ಹಾಗೂ ಶಾಂಡಿಲ್ಯನ ಸಿದ್ಧಾಂತ—)

ತಾಮೈಶ್ವರ್ಯಪರಾಂ ಕಾಶ್ಯಪಃ ಪರತ್ವಾತ್ || ೨. ೧. ೩ ||

ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯವೇ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಿರಬೇಕು. ಯಾಕಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ಎಂದು ಕಾಶ್ಯಪನ ಮತವು (೨. ೧. ೩) ೨೯

ಅತ್ಯೈಕಪರಾಂ ಬಾದರಾಯಣಃ || ೨. ೧. ೪ ||

ಆತ್ಮನೆ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಿರಬೇಕು ಎಂದು ಬಾದ
ರಾಯಣನ ಮತವು (೨. ೧. ೪) ೩೦

ಉಭಯಪರಾಂ ಶಾಂಡಿಲ್ಯಃ ಶಬ್ದೋಪಪತ್ತಿಭ್ಯಾಮ್ ||೨. ೧. ೫||

ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮ ಇವೆರಡೂ
(ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಇವೆರಡೂ) ಜ್ಞಾನವಿಷಯಗಳಿರ
ಬೇಕು ಎಂದು ಶಾಂಡಿಲ್ಯನ ಮತವು. ಯಾಕಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ
ಶಬ್ದ (ವೇದಾದಿಗಳು) ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಾದ (ತರ್ಕ) ಇವು
ಗಳ ಪ್ರಮಾಣವಿದೆ (೨. ೧. ೫) ೩೧

ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ

(ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳು.
ಅಂದ ಬಳಿಕ ಇವೆರಡರ ಜ್ಞಾನವೂ ಫಲಕಾರಿ ಎಂದು ಹೇಳು
ವದು ಅನುಚಿತ ಎಂಬುದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ-)

ವೈಷಮ್ಯಾದಸಿದ್ಧಮಿತಿ ಚೇನ್ನಾಭಿಜ್ಞಾನವದವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತ್
|| ೨. ೧. ೬ ||

ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಈ ಎರಡು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮಾ
ನತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದು ಸಿದ್ಧವಾಗದು ಎಂದು
ಅಂದರೆ ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ. ವಿಶಿಷ್ಟ ಭೇದಗಳು ತೋರದೆ ಇರು
ವಾಗ ಸಾಧಾರಣ ಸಮವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞಾನವು ನಮಗೆ ಆಗಬಲ್ಲದು.
ಅದರಂತೆ ಈ ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞಾನದ
ವಿಷಯವು (೨. ೧. ೬) ೩೨

(ಹಾಗಾದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಆಗುವ ದುಃಖವು ಪರಮಾತ್ಮ
ನಿಗೆ ಆಗಬಲ್ಲದು ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ —)

ನ ಚ ಕ್ಲಿಷ್ಟಃ ಪರಃ ಸ್ಯಾದನಂತರಮ್ ವಿಶೇಷಾತ್ ||೨. ೧. ೭||

ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಕ್ಲೇಶವಾಗದು (ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಆಗುವಂತೆ) ಯಾಕಂದರೆ ಕೂಡಲೆ ಅವರ ನಡುವಿನ ಅಂತರವು (ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೇವಲ ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನು-ರಸೋ ವೈ ಸಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಂದು) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (೨. ೧. ೭) ೩೩

ಐಶ್ವರ್ಯಂ ತಥೇತಿ ಚೇನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವ್ಯಾತ್ || ೨. ೧. ೮ ||

ಪರಮಾತ್ಮನ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಗತಿಯಾದರೂ ಅದೇ (ಅದೂ ಜೀವಾತ್ಮನ ಐಶ್ವರ್ಯದಂತೆ ನಷ್ಟವಾಗುವದು) ಎಂದು ಅಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಅವನ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಸ್ವಭಾವ ಸಿದ್ಧವಿದೆ (೨. ೧. ೮) ೩೪

(ಜೀವಾತ್ಮನ ಕ್ಲೇಶವು ಸಹ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಲ್ಲ, ಅದು ಉಪಾಧಿಮೂಲಕ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.)

ಅಪ್ರತಿಷಿಧ್ಧಂ ಪರೈಶ್ವರ್ಯಂ ತದ್ಭಾವಾಚ್ಚ ನೈವಮಿತರೇಷಾಂ || ೨. ೧. ೯ ||

ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯವು ನಿರಂತರವಿರುವದು (ಅಪ್ರತಿಷಿಧ್ಧ) ಜೀವಾತ್ಮರು ಅವನ ಅಂಶಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ಲೇಶಾದಿಗಳು ಅವುಗಳ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ (ಕ್ಲೇಶಾದಿಗಳು ಉಪಾಧಿಮೂಲಕ ಬಂದವುಗಳು) (೨. ೧. ೯) ೩೫

ಸರ್ವನಾಶವು ಒದಗಿದಾಗ ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಎಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ—

ಸರ್ವಾನ್ಯತೇ ಕಿಮಿತಿ ಚೇನ್ನೈವಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾನಂತ್ಯಾತ್ || ೨. ೧. ೧೦ ||

ಸರ್ವ ಉಪಾಧಿಗಳ ನಾಶವಾದರೆ ಆಗ ಏನು ಸ್ಥಿತಿಯಾಗುವದು ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಹಾಗೆ ಆಗುವದೇ ಇಲ್ಲ (ಎಂದು ಉತ್ತರ). ಯಾಕಂದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ಉಪಾಧಿಯು ಅನಂತ

ವಿರುವದು. (ಆದುದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಅಖಂಡವಿರುವದು. ಅನಂತ ಜೀವಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಜೀವಗಳು ಮುಕ್ತವಾದರೂ ಮತ್ತೆ ಉಪಾಧಿಯುಕ್ತ ಜೀವಗಳಿದ್ದೇ ಇರುವವು. ಅಂಥ ಉಪಾಧಿಯುಕ್ತ ಜೀವಗಳಿರುವ ವರೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಆಳುವ ಭಗವಂತನ ಐಶ್ವರ್ಯಗುಣವು ಇದ್ದೇ ಇರುವದು) (೨. ೧. ೧೦) ೩೬

ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವಿಕ್ಯತನು

ಭಗವಂತನು ' ಕಾರ್ಯ ' ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ—

ಪ್ರಕೃತ್ಯಂತರಾಲಾದವೈಕಾರ್ಯಂ ಚಿತ್ಸತ್ತ್ವೇನಾನುವರ್ತಮಾನಾತ್ || ೨. ೧. ೧೧ ||

ಭಗವಂತನು ಪ್ರಕೃತಿ ಮೂಲಕ ವರ್ತಿಸುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವಾಗದು. ಚಿದ್ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವನು ವರ್ತಿಸುವನು (ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವತಃ ಅವನಿಗೆ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲ) (೨. ೧. ೧೧) ೩೭

ತತ್ತತ್ವಿಷ್ಠಾ ಗೃಹಪೀಠವತ್ || ೨. ೧. ೧೨ ||

ಮನೆಯ ತಳಹದಿಯಂತೆ ಅವನು ವಿಶ್ವಾಧಾರನು (ಅವನು ವಿಶ್ವಾಧಾರನಿದ್ದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಿ ಇಲ್ಲ) (೨. ೧. ೧೨) ೩೮

ಪುರುಷ-ಪ್ರಕೃತಿ

(ಎರಡೂ ವಿಶ್ವಕಾರಣಗಳು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಮಿಥೋಽಪೇಕ್ಷಣಾದುಭಯಮ್ || ೨. ೧. ೧೩ ||

(ಯಾವದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ) ಪರಸ್ಪರರ ಅಪೇಕ್ಷೆ (ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರಗಳು) ಇರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ವಿಶ್ವಕಾರಣಗಳು (೨. ೧. ೧೩) ೩೯

ಚೇತ್ಯಾಚಿತೋರ್ನೃತ್ಯತೀಯಮ್ || ೨. ೧. ೧೪ ||

ಜ್ಞಾತಾ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ (ಚಿತ್ ಅಚಿತ್) ಇವೆರಡನ್ನೂ ಳಿದು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯದೆಂಬುದು ಇಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ (ಪ್ರತಿ ಯೊಂದು ವಸ್ತುವು ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇರುವದು. ಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ತೃತೀಯ ವಸ್ತು ಇಲ್ಲ. (೨. ೧. ೧೪) ೪೦

ಯುಕ್ತೌ ಚ ಸಂಪರಾಯಾತ್ || ೨. ೧. ೧೫ ||

ಇವೆರಡೂ ಅನಾದಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಯುಕ್ತ ಪಿರುವವು (೨. ೧. ೧೫) ೪೧

(ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಾಯಾರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯೆ ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಅಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ—)

ಶಕ್ತಿತ್ವಾನನ್ನೃತಂ ವೇದ್ಯಮ್ || ೨. ೧. ೧೬ ||

ಜ್ಞೇಯವೆಂಬುದು (ಪ್ರಕೃತಿ) ಮಿಥ್ಯೆಯಲ್ಲ ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ಶಕ್ತಿ ಇದೆ (೨. ೧. ೧೬) ೪೨

ಶುದ್ಧ ಚಿತ್ತದ ಲಕ್ಷಣ

(ಪುನಃ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ವಿಷಯದತ್ತ—)

ತತ್ಪರಿಶುದ್ಧಿಶ್ಚ ಗಮ್ಯಾ ಲೋಕವಲ್ಲಿಂಗೇಭ್ಯಃ || ೨. ೧. ೧೭ ||

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ವಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞಾನ ವಾಗುವಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯ ಜ್ಞಾನ ವಾಗುವದು (೨. ೧. ೧೭) ೪೩

(ಇದಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಉಂಟಾದ ಭಾವವು ಹಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದು—)

ಸಮಾನ ಬಹುಮಾನ ಪ್ರೀತಿ ವಿರಹೇತರವಿಚಕಿತ್ಸಾ
ಮಹಿಮಾ ಖ್ಯಾತಿ ತದರ್ಥಪ್ರಾಣಸ್ಥಾನ ತದೀಯತಾ ಸರ್ವ
ತದ್ಭಾವಾಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಾದೀನಿ ಚ ಸ್ಮರಣೇಭ್ಯೋ ಬಾಹು
ಲ್ಯಾತ್ || ೨. ೧. ೧೮ ||

ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ (ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ) ಈ ಕೆಳಗಿನ
(ಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಯ) ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುವವು-
ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಮಾನ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು,
ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ವಿರಹ, ಇತರರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ
ಯುಕ್ತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಅವನ ಮಹಿಮೆಯ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಅವನಿಗಾಗಿ
ಜೀವಿಸುವದು, ತಾನು ಅವನವನು ಎಂಬ ಭಾವ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ
ಭಗವಂತನಿರುವನೆಂಬ ಭಾವನೆ, ಭಗವದಿಚ್ಛೆಗೆ ಅವಿರೋಧ
ವಾಗಿ ನಡೆಯುವದು ಅಥವಾ ಸರ್ವಾರ್ಪಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ
ನಡೆಯುವದು (೨. ೧. ೧೮) ೪೪

ದ್ವೇಷಾದಯಸ್ತು ನೈವಮ್ || ೨. ೧. ೧೯ ||

ದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಗಳು ಶುದ್ಧಚಿತ್ತದ ಅಥವಾ ಶುದ್ಧ
ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲ (೨. ೧. ೧೯) ೪೫

ಭಗವಂತನ ಅವತಾರಗಳು

(ಭಗವಂತನ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು
ತಾಳಬಹುದೋ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ—)

ತದ್ವಾಕ್ಯಶೇಷಾತ್ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವೇಷ್ಟಪಿ ಸಾ || ೨. ೧. ೨೦ ||

ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ಗೀತಾ ೭. ೨೩. ಮಧ್ವಕ್ತಾಃ
ಯಾಂತಿ ಮಾಮಪಿ | ಹಾಗೂ ೭. ೨೦. ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ
ರೂಪಂ) ಭಕ್ತಃ ಅರ್ಚತಿ |) ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯ
ಗಳಲ್ಲಿಯ ಕೊನೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ ಭಗವಂತನ

ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯು ಇರಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು (೨. ೧. ೨೦) ೪೬

ಜನ್ಮಕರ್ಮವಿದಶ್ಚಾಜನ್ಮಶಬ್ದಾತ್ || ೨. ೧. ೨೧ ||

(ಭಗವಂತನ) ಜನ್ಮಕರ್ಮಗಳನ್ನರಿತವನು ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ (ಗೀತಾ ೪. ೯. ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದೇಹಂ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ನ ಏತಿ ಮಾಮೇತಿ) ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಇದೇ ಸಿದ್ಧವು (೨. ೧. ೨೧) ೪೭

(ಆ ಅವತಾರಗಳು ದಿವ್ಯವಾದವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ತಚ್ಚ ದಿವ್ಯಂ ಸ್ವಶಕ್ತಿಮಾತ್ರೋದ್ಭವಾತ್ || ೨. ೧. ೨೨ ||

ಅವನ ಜನ್ಮಕರ್ಮಗಳಾದರೂ ಅವನ ಶಕ್ತಿಮಾತ್ರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವು ದಿವ್ಯವಾದವುಗಳು (೨. ೧. ೨೨) ೪೮
(ಅವನು ನಿಷ್ಕಾರಣ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಮುಖ್ಯಂ ತಸ್ಯ ಹಿ ಕಾರುಣ್ಯಮ್ || ೨. ೧. ೨೩ ||

ಕಾರುಣ್ಯವೇ ಅವನ ಅವತಾರಗಳ ಅಥವಾ ಅವತಾರ ಕೃತ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವು (ನಿಷ್ಕಾಮತೆಯಿಂದ ಪರದುಃಖ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವುದೇ ಕಾರುಣ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವು) (೨. ೧. ೨೩) ೪೯.

(ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರಕಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಿದಾಯಕವಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ—)

ಪ್ರಾಣಿತ್ಯಾನ್ನ ವಿಭೂತಿಷು || ೨. ೧. ೨೪ ||

ವಿಭೂತಿ-ಭಕ್ತಿ ಸಲ್ಲದು. ಯಾಕಂದರೆ ವಿಭೂತಿಗಳು (ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯವಲ್ಲದ) ಪ್ರಾಣಾದಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದವುಗಳು (೨. ೧. ೨೪) ೫೦

(ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿ ಎಂದರೆ ಗೀತೆಯ ೧೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಭೂತಿಗಳು. ಉದಾ: ನರಾಣಾಂ ಚ ನರಾಧಿಪಂ (ಗೀತಾ ೧೦. ೨೭.) ಇತ್ಯಾದಿ.)

(ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜಸೇವೆ (ರಾಜನು ವಿಭೂತಿ ಇದ್ದರೂ) ಮಾಡಕೂಡದು (ಅರ್ಥಾತ್ ಇಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಅಂದರೆ ಪೂಜಾದಿಗಳು) ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ-)

ದ್ಯೂತರಾಜಸೇವಯೋಃ ಪ್ರತಿಷೇಧಾಚ್ಚ || ೨. ೧. ೨೫ ||

ಇದಲ್ಲದೆ ದ್ಯೂತ ಹಾಗೂ ರಾಜಸೇವೆ ಇವು (ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ) ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ವಿಭೂತಿ ಪೂಜೆ ಅಥವಾ ವಿಭೂತಿ ಭಕ್ತಿ ಸಲ್ಲದು (೨. ೧. ೨೫) ೫೧

(ಹಾಗಾದರೆ ' ವೃಷ್ಟಿನಾಂ ವಾಸುದೇವೋಽಸ್ಮಿ ' (ಗೀತಾ ೧೦. ೩೭.) ಎಂದು ತಾನು ವಿಭೂತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ವಾಸುದೇವನ ಭಕ್ತಿಯೂ ಸಲ್ಲದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೇ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ-)

ವಾಸುದೇವೇಽಪೀತಿ ಚೇನ್ನಾಕಾರಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ || ೨. ೧. ೨೬ ||

ವಾಸುದೇವ ಭಕ್ತಿಯೂ ಸಲ್ಲದು ಎಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ವಾಸುದೇವನ ಆಕಾರ ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯನದು (ಅವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಗವಂತನು) (೨. ೧. ೨೬) ೫೨

ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಾಚ್ಚ || ೨. ೧. ೨೭ ||

ಹೀಗೆ (ವಾಸುದೇವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಗವಂತನು ಎಂದು) ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ (ಉದಾ: ಗೀತಾ ೩. ೬. ಅಜೋಽಸಿ ಸನ್ನ-ವ್ಯಯಾತ್ಮಾ ಭೂತಾನಾಮೀಶ್ವರಃ ಇತ್ಯಾದಿ) ಆದುದರಿಂದ ವಾಸುದೇವನ ಭಕ್ತಿ ಸಲ್ಲದು ಎನ್ನಲಾಗದು (೨. ೧. ೨೭) ೫೩

(ಹಾಗಾದರೆ ವಾಸುದೇವನು ವಿಭೂತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೀಕೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ —)

ವೃಷ್ಟಿಷು ಶ್ರೇಷ್ಠೋನ ತತ್ || ೨. ೧. ೨೮ ||

ವಾಸುದೇವನು ವೃಷ್ಟಿಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠನು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ (ಅವನು ವಿಭೂತಿ ಎಂದು), ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (ಹೊರತು ಅವನು ಕೇವಲ ವಿಭೂತಿಯು, ಅವನು ಭಗವಂತನ ಅವತಾರನಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶ ವಿರಲಿಲ್ಲ) (೨. ೧. ೨೮) ಇಳ.

(ಇತರ ಅವತಾರಗಳಿಗೂ ಇದೇ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುವದು—)

ಏವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಷು ಚ || ೨. ೧. ೨೯ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹ ಇದೇ ಮಾತು (೨. ೧. ೨೯) ಇಳ

ಪ್ರಕರಣ ೨. ಭಾಗ ೨.

ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿ

(ಇನ್ನು ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಜನೋಪಸಂಹಾರಾದ್ಗಾಣ್ಯಾ ಪರಾಯೈತದ್ಧೇ-
ತುತ್ವಾತ್ || ೨. ೨. ೧ ||

ಭಜನವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೊನೆ ಮಾತು ಹೇಳುವಾಗ (ಗೀತಾ ೯. ೧೪.) ‘ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ’ (ಭಕ್ತ್ಯಾ) ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವು ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರುವದು.

ಯಾಕೆಂದರೆ ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯು ಪರಾ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯಾ
ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನವು (೨. ೨. ೧) ೫೬.

ರಾಗಾರ್ಥಪ್ರಕೀರ್ತಿ ಸಾಹಚರ್ಯಾಚ್ಛೇತರೇಷಾವನ್

|| ೨. ೨. ೨ ||

ಭಗವಂತನ ವಿಶೇಷ ಸಂಕೀರ್ತನವು (ಗೀತಾ ೧೧. ೩೬.)
೨ವನ ಬಗ್ಗೆ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಅಥವಾ ಪರಮಪ್ರೀತಿಯನ್ನು
ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯ ಇತರ ರೂಪಗಳು
೨ ಸಂಕೀರ್ತನದೊಡನೆ ಹೇಳಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಅವೆಲ್ಲವೂ
ಮುಖ್ಯಾ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನಗಳು) (೨. ೨. ೨) ೫೭

(ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತಿರೂಪಗಳು ಗೌಣ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಅಂತರಾಲೇ ತು ಶೇಷಾಃ ಸ್ಯುರುಪಾಸ್ಯದಾ ಚ ಕಾಂಡರ್ವಾರ್

|| ೨. ೨. ೩ ||

ಮಿಕ್ಕ ಭಕ್ತಿರೂಪಗಳು ಈ ಮಧ್ಯೆ (ಗೀತಾ ೯. ೧೩.
ಹಾಗೂ ೯. ೨೯. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳ ನಡುವಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ)
ಹೇಳಲಾಗಿವೆ. ಉಪಾಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಸಹ
'ಉಪನಿಷದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾ: ಛಾಂದೋಗ್ಯ ೩. ೧೮. ಮನೋ
ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಪಾಸೀತ) ಆ ರೂಪಗಳು ಹೇಳಲಾಗಿವೆ. (ಅವೆ
ಲ್ಲವೂ ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯ ರೂಪಗಳು) ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವು ಬ್ರಹ್ಮ
ಕಾಂಡದಲ್ಲಿರುವವು (ಭಕ್ತಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡದ ಮುಖ್ಯ
ವಿಷಯವು) (೨. ೨. ೩) ೫೮

(ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವುಂಟಾಗುವದು—)

ಶಾಭ್ಯಃ ಪಾವಿತ್ರ್ಯಮುಪಕ್ರಮಾರ್ || ೨. ೨. ೪ ||

ವಿವಿಧರೂಪ ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವುಂಟಾಗಿ-
ವದು. ಹೀಗೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ (ಗೀತಾ ೯. ೨. ರಾಜವಿದ್ಯಾ ರಾಜ

ಗುಹ್ಯಂ ಪವಿತ್ರಮಿದಮುತ್ತಮಂ) ಹೇಳಿದೆ (೨. ೨. ೪) ೫೯

(ಈ ಭಕ್ತಿರೂಪಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಹಚರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವು ದೊರಕುವದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ತಾಸು ಪ್ರಧಾನಯೋಗಾರ್ ಫಲಾಧಿಕ್ಯಮೇಕೇ || ೨. ೨. ೫ ||

ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಈ ಭಕ್ತಿರೂಪಗಳು (ಗೀತಾ ೯. ೨೬. ಪತ್ರಂ.... ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಕಂಡು ಬಂದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾಧಿಕ ಫಲವು ದೊರೆಯುವದು ಎಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವದು (೨. ೨. ೫) ೬೦

(ಜೈಮಿನಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಬೇರೆ ಇದೆ—)

ನಾನ್ಮೇತಿ ಜೈಮಿನಿಃ ಸಂಭವಾರ್ || ೨. ೨. ೬ ||

(ಫಲಾಧಿಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ' ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ' ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವು ಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ) ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಶಬ್ದವು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಹೊರತು ವಿಶೇಷ ಫಲ ದೊರೆಯುವದು ಎಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಜೈಮಿನಿಯ ಮತವು. ಹೀಗೆ ಇರುವ ಸಂಭವವಿದೆ (೨. ೨. ೬) ೬೧

(ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕುರಿತು—)

ಅತ್ರಾಂಗಪ್ರಯೋಗಾನಾಂ ಯಥಾಕಾಲಸಂಭವೋ ಗೃಹಾ-
ದಿವರ್ || ೨. ೨. ೭ ||

ಈ ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ರೀತಿಗಳನ್ನು (ಸ್ಮರಣ, ಕೀರ್ತನ, ಪೂಜೆ, ಪತ್ರಪುಷ್ಪಾದಿಗಳ ಅರ್ಪಣ ಇತ್ಯಾದಿ) ಸ್ಥೂಲ ಕಾಲಾನುಕೂಲತೆ ನೋಡಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು. (ಎಲ್ಲವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮವಿಲ್ಲ) ಮನೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ

ಉಪಕರಣಗಳಂತೆ (ಅವುಗಳನ್ನು ಯಥಾಸಂಭವ ಕೂಡಿಸುವ
ದುಂಟು) (೨. ೨. ೭) ೬೯

(ಈ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ—)

ಈಶ್ವರತುಷ್ಠೇರೇಕೋಽಪಿ ಬಲೀ || ೨. ೨. ೮ ||

ಈ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿ
ದರೂ ಅದು ಭಗವಂತನನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು
ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು (೨. ೨. ೮) ೭೩

(ಸರ್ವಾರ್ಪಣಕ್ಕೆ ಏನು ಅವಶ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ—)

ಅಬಂಧೋಽರ್ಪಣಸ್ಯ ಮುಖಮ್ || ೨. ೨. ೯ ||

ಬಂಧನ ರಹಿತವಾಗುವುದೆ (ಅನಾಸಕ್ತವಾಗುವುದು)
ಸರ್ವಾರ್ಪಣದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವು (೨. ೨. ೯) ೭೪

(ಯಾವ ರೂಪದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಧ್ಯಾನನಿಯಮಸ್ತು ದೃಷ್ಟಸೌಕರ್ಯಾತ್ || ೨. ೨. ೧೦ ||

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದುದನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವುದು ಸುಲಭವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಧ್ಯಾನದ ನಿಯಮಗಳು
ಮಾಡಲಾಗಿವೆ (ಇಂತಹ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕೆಂಬ
ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಯಾವುದರ
ಧ್ಯಾನವು ಒಳ್ಳೆ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವ
ನಿಯಮವಿರುವುದು. ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತತ್ವ, ತನ್ಮಯತೆ ಇವೇ ಧ್ಯಾನದ
ಉದ್ದೇಶಗಳು) (೨. ೨. ೧೦) ೭೫

ಪೂಜೆ

ತದ್ಯಜಿಃ ಪೂಜಾಯಾಮ್ ಇತರೇಷಾಂ ನೈವಮ್

|| ೨. ೨. ೧೧ ||

ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಶಬ್ದವು (ಗೀತಾ ೯. ೨೫. ಮತ್ತು ೩೪.)
ಪೂಜೆ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ. ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ.
(ಅಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡು ಎಂಬರ್ಥವೇ ಇದೆ) (೨. ೨. ೧೧) ೬೬
(ಸಾದೋದಕವೆಂದರೇನು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಸಾದೋದಕಂ ತು ಸಾದ್ಯಮನ್ಯಾಪ್ರೇಃ || ೨. ೨. ೧೨ ||

ಸಾದೋದಕವೆಂದರೆ ಸಾದ ತೊಳೆಯಲು ಕೊಟ್ಟ ನೀರು.
ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಅರ್ಥವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸು
ವುದಿಲ್ಲ. (ಈ ಅರ್ಥ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೆರಡು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು
ಮಾಡಬಹುದು— ಸಾದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೀರು ಅಥವಾ ಸಾದ
ವನ್ನು ತೊಳೆದ ನೀರು. ಈ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ
ಅನ್ವಯಿಸಲಾರವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಕಾಲಿನ ನೀರು
ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಎಂಬರ್ಥವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ
ಸಾದೋದಕವೆಂದರೆ ಗಂಗಾನದಿಯ ನೀರೇ ಎಂದು ಹೇಳ
ಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಲಿಗ್ರಾಮಾದಿ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸಾದಗಳೇ
ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸಾದ ತೊಳೆದ ನೀರು ಎಂಬುದು ಅನ್ವರ್ಥಕ
ವಾಗಲಾರದು) (೨. ೨. ೧೨) ೬೭

ಸ್ವಯಮರ್ಪಿತಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮವಿಶೇಷಾತ್ || ೨. ೨. ೧೩ ||

ತಾನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದುದನ್ನು (ಫಲ ಪುಷ್ಪಾದಿ)
ಭಕ್ತನು ತಾನೇ ಮರಳಿ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ
ಅದನ್ನು ಇಂಥವರಿಗೇ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಧಿ ಇಲ್ಲ
(೨. ೨. ೧೩) ೬೮

(ಪೂಜಾ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾದರೆ—)

ನಿಮಿತ್ತಗುಣವ್ಯಪೇಕ್ಷಣಾದಪರಾರ್ಥೇಷು ವ್ಯವಸ್ಥಾ || ೨. ೨. ೧೪ ||

ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಲೋಪದೋಷಗಳಾದರೆ ಆಯಾ ಲೋಪದೋಷಗಳ ಗುಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ (ಅವುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ) ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ (೨. ೨. ೧೪) ೬೯

(' ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ' ಇದರ ವ್ಯಾಪಕತೆ--)

ಪತ್ರಾದೇರ್ಧಾನಮನ್ಯಥಾ ಹಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಮ್ || ೨. ೨. ೧೫ ||

ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ (ಗೀತಾ ೯. ೨೬) ಇಂದರೆ (ಬರೀ ನಾಲ್ಕೇ ವಸ್ತುಗಳು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ) ಪತ್ರಾದಿ ಇಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಅರ್ಪಣ. ಹಾಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅರ್ಪಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚವುಂಟಾಗುವದು (ಅದು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ, ಮುಢಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ) (೨. ೨. ೧೫) ೭೦

(ಇತರ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಭಕ್ತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ--)

ಸುಕೃತಜರ್ವಾರ್ ಪರಹೇತುಭಾವಾಚ್ಚ ಕ್ರಿಯಾಸು ಶ್ರೇಯಸ್ಕಃ || ೨. ೨. ೧೬ ||

ಇವು (ಗೌಣೀ ಭಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ವಿಧಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಗಳು) ಎಲ್ಲ ಮಿಕ್ಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದವುಗಳು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವು ಸತ್ಕಾರ್ಯಮೂಲಕವಾದವುಗಳು ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯಾ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಕೈಕೊಂಡವುಗಳು (೨. ೨. ೧೬) ೭೧

ಗೌಣಂ ತ್ರೈವಿಧ್ಯಮಿತರೇಣ ಸ್ತುತ್ಯರ್ಥವ್ಯಾಘ್ರಾಹಚರ್ಮಮ್ || ೨. ೨. ೧೭ ||

ತ್ರಿವಿಧ ಭಕ್ತಿಯು (ಆರ್ತ, ಜಿಜ್ಞಾಸು, ಅರ್ಥಾರ್ಥಿ) ಗೌಣವು. ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು

ಮುಖ್ಯಾ ಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (ಗೀತಾ ೭. ೧೬. ಚತುರ್ವಿಧಾ ಭಜಂತೇ ಇತ್ಯಾದಿ) (೨. ೨. ೧೭) ೭೨

ಶ್ರವಣಾದಿ ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿಗಳ (ಭಾಗವತ ೭. ೨೨-೨೩ ಸ್ಥಾನವು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ-)

ಬಹಿರಂತರಃ ಸಮುಭಯಮನೇಷ್ವಿಸವವತ್ || ೨. ೨. ೧೪ ||

ಅನೇಷ್ವಿಯೇಂಬ ಯಜ್ಞದಂತೆ ಶ್ರವಣಾದಿ ಭಕ್ತಿವಿಧಗಳು (ಮುಖ್ಯಾ ಭಕ್ತಿಯು) ಅಂಗವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇರಬಲ್ಲವು. (ಅನೇಷ್ವಿ ಯಜ್ಞವು ರಾಜಸೂಯ ಯಜ್ಞದ ಅಂಗವಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಫಲ ಕೊಡುವದು. ಶ್ರವಣಾದಿಗಳು ಮುಖ್ಯಾಭಕ್ತಿಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಮುಖ್ಯಾಭಕ್ತಿ ಮನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಫಲ ಕೊಡುವವು. ಸ್ವತಂತ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿದರೂ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದರೂಪ ಫಲವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವವು) (೨. ೨. ೧೮) ೭೩

(ಆರ್ತನು ಮಾಡುವ ಸ್ಮರಣಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ-)

ಸ್ತುತಿಕೀರ್ತಯೋಃ ಕಥಾದೇಶ್ಚಾರೌ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಭಾವಾತ್ || ೨. ೨. ೧೯ ||

ಆರ್ತಭಕ್ತನು ಮಾಡುವ ನಾಮಸ್ಮರಣ, ಕೀರ್ತನ, ಕಥಾ ದಿಗಳು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಸ್ವರೂಪದವು (೨. ೨. ೧೯) ೭೪

(ಹಾಗಾದರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳ ನಿಷೇಧವು ಮಾರಾಗಿದೆಯೋ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಭೂಯಸಾಮನನುಷ್ಠಿತಿರಿತಿ ಚೇದಾಪ್ರಯಾಣಮುಪ ಸಂಹಾರಾನ್ಮಹತ್ಸಪಿ || ೨. ೨. ೨೦ ||

ಇವು (ಸ್ಮರಣಾದಿ) ಸಾಯುವ ವರೆಗೆ ಸತತ ನಡೆಯ ತಕ್ಕವುಗಳು ಹಾಗೂ ಮಹಾಪಾಪಗಳನ್ನು ಸಹ ಪರಿಹರಿಸುವಂಥವುಗಳು (ಗೀತಾ ೯. ೩೦-೩೧) ಇರುವುದರಿಂದ ಕಠಿಣ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನು ಬಹುದು (ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಇವೂ ಅಷ್ಟೇ ಕಠಿಣ ಹಾಗೂ ಫಲಕಾರಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳೇ) (೨. ೨. ೨೦) ೭೫

(ಪಾಪಹರಣ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳ ಮಹತ್ವ—)

ಲಘುಪಿ ಭಕ್ತಾಧಿಕಾರೇ ಮಹತ್ ಕ್ಷೇಪಕಮಪರಸರ್ವಹಾ.

ನಾತ್ || ೨. ೨. ೨೧ ||

(ಸ್ಮರಣಾದಿ) ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಕಿರುಕುಳವಾದರೂ ಭಕ್ತನ ಅಧಿಕಾರದ ಮೂಲಕ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳ ನಾಶ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಹಾಪಾಪಗಳನ್ನು ಸಹ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವವು (೨. ೨. ೨೧) ೭೬

(ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಮರಣಾದಿಗಳು ಮಾಡುವವು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವು ಇರುವವು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು ಅದರಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮವು (ಪಾಪಕ್ಷಾಲನ) ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವದು-)

ತತ್ಸಾಧನತ್ವಾದನನ್ಯಧರ್ಮಃ ಖಲೇವಾಲೀವತ್ || ೨. ೨. ೨೨ ||

ಅದರ (ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ) ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮ (ಪಾಪಕ್ಷಾಲನ) ಸ್ಮರಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವದು. ಕಠದಲ್ಲಿಯೆ ಕಂಬವು ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೂಪದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಂತೆ (ಆಕೃತಿ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಗೌಣಧರ್ಮಗಳು ಅದರಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ) (೨. ೨. ೨೨) ೭೭

ಮುಕ್ತದ್ವಾರ

(ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ದ್ವಾರವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೆರೆದಿದೆ-)

ಅನಿಂದ್ಯಯೋನ್ಯಧಿಕ್ರಿಯತೇ ಪಾರಂಪರ್ಯಾತ್ ಸಾಮಾನ್ಯ-
ವತ್ || ೨. ೨. ೨೩ ||

ಹೀನ ಕುಲದವರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಸಹ ಸಾಮಾನ್ಯ
ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಲು ಮುಕ್ತದ್ವಾರವಿರುವಂತೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ
ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ನುಸರಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವಿದೆ (೨. ೨. ೨೩) ೭೮

(ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾಧನವು ಅಪೂರ್ಣ ಉಳಿದು ದೇವ
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ—)

ಅತೋಹ್ಯವಿಪಕ್ವಭಾವಾನಾಮಪಿ ತಲ್ಲೋಕೇ || ೨. ೨. ೨೪ ||

ಅದುದರಿಂದ (ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಕ್ತದ್ವಾರವಿರುವುದರಿಂದ
ಹೀನ ಯೋನಿಯವರಂತೆ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದವರು ಸಹ
ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವರು ಎಂದರ್ಥ) ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪಕ್ವ
ಉಳಿದ ಭಕ್ತರು ಸಹ ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸು
ವರು (೨. ೨. ೨೪) ೭೯

(ಸಾಧನವು ಪೂರ್ಣವಾದವರಿಗೆ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಧ
ನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ.)

ಕ್ರಮೈಕಗತ್ಯುಪಪತ್ತೇಸ್ತು || ೨. ೨. ೨೫ ||

ಭಕ್ತನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಬಲವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ
ವಿಂದ ಭಗವತ್ಪಾದಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ
ರುವುದರಿಂದ (ಆ ಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದ ಸಿದ್ಧನಿಗೆ ಮುಂದೆ
ಭಕ್ತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ) (೨. ೨. ೨೫) ೮೦

ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ಸ್ಫುತಿವಾಕ್ಯಶೇಷಾಚ್ಚ || ೨. ೨. ೨೬ ||

(ಪೂರ್ಣ ಅಪೂರ್ಣ ಭಕ್ತರ ನಡುವಿನ ಈ ಭೇದವು ಮತ್ತೆ ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಲಾಗಿದೆ.)

ಮೇಲಕ್ಕೆ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಕ್ತನು ಹೋಗುವಾಗ ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡುವನು ಎಂದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯ ವಿರುವುದರಿಂದ (ಗೀತಾ ೮. ೧೩) (ಇದೇ ಮಾತು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು) (೨. ೨. ೨೬) ೮೧

(ಪಾತಕಿಗಳು ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಮಹಾಪಾತಕಿನಾಂ ತ್ವಾರ್ತಾ || ೨. ೨. ೨೭ ||

ಮಹಾಪಾತಕಿಗಳಿದ್ದವರು ಆರ್ತಭಕ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು (ಅವರಿಗೆ ಅದೇ ಉತ್ತಮ) (೨. ೨. ೨೭) ೮೨

ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಕ್ತಿ

ಸೈಕಾಂತಭಾವೋ ಗೀತಾರ್ಥಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಾತ್

|| ೨. ೨. ೨೮ ||

ಏಕಾಂತ ಭಾವವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಗೀತೆಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಇದೇ ಎಂದು ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ. (೨. ೨. ೨೮) ೮೩

(ಪರಾಭಕ್ತಿ ಮಾಡಿಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಪರಾಂ ಕೃತ್ವೈವ ಸರ್ವೇಷಾಂ ತಥಾಹ್ಯಾಹ || ೨. ೨. ೨೯ ||

ಪರಾಭಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಸರ್ವರ ಧೈಯ ಸಾಧನೆ (ಮೋಕ್ಷ) ಆಗಬಲ್ಲದು ಎಂದು ಭಗವಂತನ ವಚನವಿದೆ (ಗೀತಾ ೧೨. ೬೮) (೨. ೨. ೨೯) ೮೪

ಪ್ರಕರಣ ೩. ಭಾಗ ೧

ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ

ಭಜನೀಯೇನಾದ್ವಿತೀಯಮಿದಂ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ಯ ತತ್ಸ್ವರೂಪ-
ತ್ವಾತ್ || ೩. ೧. ೧ ||

ಇದು (ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಾದ ಸೃಷ್ಟಿ) ಭಜನೀಯ ಭಗ-
ವಂತನಿಂದ (ಭಜನವಿಷಯವಾದ ಭಗವಂತನಿಂದ) ಎರಡನ-
ಯದು ಅಥವಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಇದೊಂದೇ ಆ
ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಇರುವದು (೩. ೧. ೧) ಲೃ

ತಚ್ಚಕ್ತಿರ್ಮಾಯಾ ಜಡಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ || ೩. ೧. ೨. ||

ಸಕಲ ಜಡಸದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಹ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವುದ-
ರಿಂದ ಮಾಯೆ (ಗೀತಾ ೭. ೧೪. ವಿವಿಧ ರೂಪ ಧರಿಸು-
ಶಕ್ತಿ) ಅವನ ಶಕ್ತಿ ಎನಿಸುವದು (೩. ೧. ೨) ಲೃ

ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದ್ವ್ಯಾಪ್ಯಾನಾಮ್ || ೩. ೧. ೩ ||

ವ್ಯಾಪ್ಯವು (ಸೃಷ್ಟಿಯು) ವ್ಯಾಪಕತ್ವ ಗುಣದಿಂದ
(ಭಗವಂತನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಿರುವ ಗುಣ) ಯು ಕ್ತವು.
(ಅದುದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟವು ;
(೩. ೧. ೩) ಲೃ

(ಸೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವದು
ಎಂದು ನಾಸ್ತಿಕರು ಹೇಳುವರು. ಅದರ ನಿಷೇಧ—)

ನ ಪ್ರಾಣಬುದ್ಧಿಭೋಜಸಂಭವಾತ್ || ೩. ೧. ೪ ||

ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಉದ್ಭವಿಸದು.
ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ಅಸಂಭವವು (೩. ೧. ೪)

ನಿರ್ಮಾಯೋಚ್ಚಾವಚಂ ಶ್ರುತೀಶ್ಚ ನಿರ್ಮಿಮೀತೇ ಪಿತೃವತ್
|| ೩. ೧. ೫ ||

ಸಕಲ ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಭಗವಂತನು ತಂದೆಯಂತೆ ಮಕ್ಕಳ (ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ) ವೇದಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು (೩. ೧. ೫) ಛ

(ವೇದದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಡೆಗೆ ಮಿಶ್ರ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ತಂದೆಯಲ್ಲ ಎಂದರೆ—)

ಮಿಶ್ರೋಪದೇಶಾನೈತಿ ಚೇನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪತ್ವಾತ್ || ೩. ೧. ೬ ||

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರ (ಸಂದಿಗ್ಧ) ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ತಂದೆಯಂತೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಅಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಅಂಥ ಮಿಶ್ರ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರಮಾಣವು ಬಹಳ ಅಲ್ಪವಿರುವದು (೩. ೧. ೬) ಛ

(ಉದಾ: ಪೂರ್ಣ ಅಹಿಂಸೆಯ ಉಪದೇಶವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಇದ್ದರೂ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಉಪದೇಶದ ಪ್ರಮಾಣವು ಬಹಳ ಅಲ್ಪ ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿರುವರು.)

(ಇನ್ನು ಫಲ ವಿಚಾರ. ಯಾರಿಂದ ಫಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ಫಲಮಸ್ಮಾದ್ಬಾದರಾಯಣೋ ದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ || ೩. ೧. ೭ ||

ಸಕಲ ಫಲವು (ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವು) ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಬರುವದು ಎಂದು ಬಾದರಾಯಣ ಮುನಿಯು ಮತವು. ಯಾಕಂದರೆ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣುವದು (ಸುಷ್ಪ ದುಷ್ಪ ಫಲಗಳೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಲಭಿಸುವವು) (೩. ೧. ೭) ಛ

(ಸೃಷ್ಟಿಲಯದ ಬಗ್ಗೆ—)

ವ್ಯುತ್ಕ್ರಮಾದಪ್ಯಯಸ್ತಥಾ ದೃಷ್ಟಮ್ || ೩. ೧. ೮ ||

ಪದಾರ್ಥವು ಪುನಃ ಮೂಲ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಲಾಗಿ (ಮಡಿಕೆ ಪುನಃ ಮಣ್ಣಾಗಲಾಗಿ) ಅದು ಲಯ ಹೊಂದುವದು. ಇದರಂತೆ ಕಂಡುಬರುವದು (೩. ೧. ೮) ೯೨

ಪ್ರಕರಣ ೩. ಭಾಗ ೨.

ಜೀವ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ

(ಎರಡರ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು—)

ತದೈಕ್ಯಂ ನಾನಾತ್ವೈಕತ್ವಮುಪಾಧಿಯೋಗಹಾನಾದಾದಿತ್ಯ-
ವತ್ || ೩. ೨. ೧. ||

ಆ (ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮರ) ಐಕ್ಯವು ಉಪಾಧಿಯ (ಮನಸು ಇದೇ ಉಪಾಧಿ) ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗದ ಮೂಲಕ ನಾನಾತ್ವ ಹಾಗೂ ಏಕತ್ವ ಎಂಬ ರೂಪ ತಾಳುವದು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ (ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಸೂರ್ಯನು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದರೂ ಕನ್ನಡಿಗಳೆಂಬ ಉಪಾಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಕಾಣುವನು. ಆ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಟ್ಟೊಡನೆ ಅವನು ಏಕಮೇವ ಕಾಣುವನು) (೩. ೨. ೧) ೯೩

ಪೃಥಗಿತಿ ಚೇನ್ನ ಪರೇಣಾಸಂಬಂಧಾತ್ ಪ್ರಕಾಶಾನಾಮ್
|| ೩. ೨. ೨. ||

ಜೀವಾತ್ಮರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇವೆ ಎಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಆಯಾ ಪ್ರಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ (ಜೀವಾತ್ಮಗಳಲ್ಲಿ) ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. (ಆದರೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಮೂಲಕ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿರುವದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಒಂದೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಜೀವಾತ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರ

ಸ್ವರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಿಲ್ಲ
ಎಂದರ್ಥ) (೩. ೨. ೨) ೯೪

(ಮೂಲ ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ-)
ನ ವಿಕಾರಿಣಸ್ತು ಕರಣವಿಕಾರಾತ್ || ೩. ೨. ೩ ||

ಜೀವಾತ್ಮಗಳು ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಯಾಕಂದರೆ ಕರಣಗಳು ಮಾತ್ರ (ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳು ;
ವಿಕಾರ ಹೊಂದುವವು (೩. ೨. ೩) ೯೫

(ಉಪಾಧಿಯ (ಬುದ್ಧಿ, ಮನಸ್ಸು) ಲಯದಿಂದ ಐಕ್ಯಾ-
ನುಭವ —)

ಅನನ್ಯಭಕ್ತ್ಯಾ ತದ್ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧಿಲಯಾದತ್ಯಂತಮ್
|| ೩. ೨. ೪ ||

ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಪರಮಾತ್ಮಮಯವಾಗು-
ವದು. ಹಾಗೆ ಆಯಿತೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಲಯ-
ವಾಗಿ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಐಕ್ಯಾನುಭವವಾಗುವದು (೩. ೨. ೪) ೯೬

(ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಭಕ್ತನು ಶರೀರಧಾರಿ-
ಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅವನು ಮುಕ್ತನಲ್ಲ ಎಂದರೆ-)
ಆಯುಶ್ಚಿರಮಿತರೇಷಾಂ ತು ಹಾನಿರನಾಸ್ತದತ್ಪಾತ್

|| ೩. ೨. ೫ ||

(ಭಕ್ತನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಾದ ಬಳಿಕ ಸಹ) ಜೀವಂತ-
ನಾಗಿ (ಪ್ರಾರಬ್ಧದ ಮೂಲಕ) ಉಳಿದರೂ ಅವನ ಇತರ ಉಪಾ-
ಧಿಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುವವು. ಯಾಕಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ-
ವಿಲ್ಲದಂತಾಗುವದು (ಗೀತಾ ೪. ೩೭.) (೩. ೨. ೫) ೯೭

(ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ (ಜನನ ಮರಣಾದಿ) ಕಾರಣವೇನು
ಎಂಬುದಕ್ಕೆ —)

ಸಂಸ್ಕೃತಿರೇಷಾಮಭಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾನ್ನಜ್ಞಾನಾತ್ ಕಾರಣಾಸಿದ್ಧೀಃ
|| ೩. ೨. ೬ ||

ಭಕ್ತಿಹೀನತೆಯೇ ಜನರ ಸಂಸಾರದ (ಜನನ ಮರಣ)
ಕಾರಣವು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನವು ಕಾರಣವಲ್ಲ.
ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ (೩. ೨. ೬) ೯೪

(ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕಾರಣವಾಗಬಲ್ಲದು.
ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಾರಣವು ಅಭಕ್ತಿಯೇ ಎಂದರ್ಥ.)

(ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳಾವವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ—)

ತ್ರಿಣೇಷಾಂ ನೇತ್ರಾಣಿ ಶಬ್ದಲಿಂಗಾಕ್ಷಭೇದಾದ್ಭವತ್
|| ೩. ೨. ೭ ||

ಮುಕ್ತಾಣ್ಣನಾದ ರುದ್ರನಿಗೆ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವಂತೆ
ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ (ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಲು) ಶಬ್ದ, ಅನುಮಾನ,
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎಂಬ ಭೇದದಿಂದ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳು (ಜ್ಞಾನ
ಸಾಧನಗಳು) (೩. ೨. ೭) ೯೫

(ಇವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣ
ಅಂದರೆ ವೇದ ಇಲ್ಲವೆ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯ. ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣ
ವೆಂದರೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಊಹಿಸುವದು.
ಹೊಗೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇರುವುದು ಎಂದು ಊಹಿಸುವಂತೆ.
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದರೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಮನಸು ಇವುಗಳೇ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವ.)

(ಇನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಲಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು—)

ಆವಿಸ್ತಿರೋಭಾವಾಃ ವಿಕಾರಾಃ ಸ್ಯುಃ ಕ್ರಿಯಾಫಲಸಂಯೋ-
ಗಾತ್ || ೩. ೨. ೮ ||

ಆವಿರ್ಭಾವ (ಸೃಷ್ಟಿ) ಮತ್ತು ತಿರೋಭಾವ (ಲಯ)
ಇವು ಮೂಲ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವಿಕಾರಗಳು. ಕ್ರಿಯೆ
ಹಾಗೂ ಅದರ ಫಲ ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಇವು
ಸಂಭವಿಸುವವು (೩. ೨. ೮) ೧೦೦

(ಅಭಾವದಿಂದ ಭಾವವು ಉಂಟಾಗಲಾರದು (ಗೀತಾ
೨. ೧೬.) ಎಂದರ್ಥ.)

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳು ಸಮಾಪ್ತ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧

ನಾರದ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳ ಅಕ್ಷರಾನುಕ್ರಮ

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ಆಧಾತೋ ಭಕ್ತಿಂ	೧	೯
ಅನಿರ್ವಚನೀಯಂ	೫೧	೧೭
ಅನ್ಯಥಾ	೧೩	೧೧
ಅನ್ಯಸ್ಮಾತ್	೫೮	೧೯
ಅನ್ಯಾಶ್ರಯಾಣಾಮ್	೧೦	೧೦
ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವಮ್	೨೯	೧೪
ಅಭಿಮಾನಡಂಭಾದಿಕಂ	೬೪	೨೦
ಅಮೃತಸ್ವರೂಪಾ	೩	೯
ಅವ್ಯಾವೃತಭಜನಾತ್	೩೬	೧೫
ಅಸ್ಮೇವಮೇವಂ	೨೦	೧೨
ಅಹಿಂಸಾಸತ್ಯ	೭೮	೨೨
ಆತ್ಮರತ್ಯವಿರೋಧೇನೇತಿ	೧೮	೧೨
ಇತ್ಯೇವಂ ವದಂತಿ	೮೩	೨೩
ಈಶ್ವರಸ್ಯಾಪಿ	೨೭	೧೩
ಉತ್ತರಸ್ಮಾದು	೫೭	೧೮
ಕಂಠಾವರೋಧ	೬೮	೨೧
ಕಥಾದಿಷ್ಟಿತಿ	೧೭	೧೨
ಕಸ ರ.೩ ಕಸ ಗ.೩	೪೫	೧೫

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ಕಾಮಕ್ರೋಧವೋಹ	೪೪	೧೬
ಗುಣಮಹಾತ್ಮ್ಯಾಸಕ್ತಿ	೮೨	೨೩
ಗುಣರಹಿತಂ	೫೪	೧೭
ಗೌಣೇ ತ್ರಿಧಾ	೫೬	೧೮
ತತ್ವಾಪ್ಯ	೫೫	೧೮
ತತ್ತ್ವ ವಿಷಯತ್ಯಾಗೌತಂ	೩೫	೧೫
ತತ್ತ್ವಾಪಿ ನ	೨೨	೧೩
ತದರ್ಪಿತಾಖಿಲಾಚಾರಃ	೬೫	೨೦
ತದ್ವಿಹೀನಂ	೨೩	೧೩
ತದೇವ ಸಾಧ್ಯತಾಂ	೪೨	೧೫
ತನ್ನಯಾಃ	೭೦	೨೧
ತರಂಗಾಯಿತಾ	೪೫	೧೬
ತಲ್ಲಕ್ಷಣಾನಿ	೧೫	೧೨
ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮೇವ	೨೮	೧೪
ತಸ್ಯಾಃ ಸಾಧನಾನಿ	೩೪	೧೫
ತಸ್ಮಾತ್ಸೈವ	೩೩	೧೪
ತಸ್ಮಿನ್ನನನ್ಯತಾ	೯	೧೦
ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಜ್ಜನೇ	೪೧	೧೫
ತೀರ್ಥೀಕುರ್ವಂತಿ	೬೯	೨೧
ತ್ರಿರೂಪಭಂಗಪೂರ್ವಕಂ	೬೬	೨೦
ತ್ರಿಸತ್ಯಸ್ಯ ಭಕ್ತಿರೇವ	೮೧	೨೨
ದುಸ್ಸಂಗಃ ಸರ್ವಥೈವ	೪೩	೧೬
ನ ತೇನ ರಾಜಪರಿತೋಷಃ	೩೨	೧೪
ನ ತತ್ಸಿದ್ಧೌ	೬೨	೧೯
ನಾರದಸ್ತು ತದರ್ಪಿತಾ	೧೯	೧೨
ನಾಸ್ತಿ ತೇಷು ಜಾತಿವಿದ್ಯಾರೂಪ	೭೨	೨೧
ನಾಸ್ಯೇವ ತಸ್ಮಿಂಸ್ತತ್ಸು	೨೪	೧೩
ವಿರೋದಸು	೮	೧೦

ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರಗಳು

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ಪೂಜಾದಿಷ್ಟನುರಾಗಃ ಇತಿ	೧೬	೧೨
ಪ್ರಕಾಶತೇ	೫೩	೧೭
ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಸ್ಯಾನಪೇಕ್ಷಿತತ್ವತ್	೫೯	೧೯
ಫಲರೂಪತ್ವತ್	೨೬	೧೩
ಬಾಹುಲ್ಯಾವಕಾಶಾದ	೭೫	೨೨
ಭಕ್ತಾಃ ಏಕಾಂತಿನೋಃ	೬೭	೨೧
ಭಕ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ	೭೬	೨೨
ಭವತು	೧೩	೧೧
ಮಹತ್ಸಂಗಸ್ತು	೩೯	೧೫
ಮುಖ್ಯತಸ್ತು	೩೮	೧೫
ಮೂಕಾಸ್ವಾದನವತ್	೫೨	೧೭
ಮೋದಂತೇ ಪಿತರೋ	೭೧	೨೧
ಯ ಇದಂ ನಾರದಪ್ರೋಕ್ತಂ	೮೪	೨೪
ಯಃ ಕರ್ಮಫಲಂ	೪೮	೧೭
ಯತಸ್ತದೀಯಾಃ	೭೩	೨೧
ಯಜ್ಞಾತ್ವಾ	೬	೯
ಯತ್ಪಾಪ್ಯ ನ	೫	೯
ಯಥಾ ವ್ರಜಗೋಪಿಕಾನಾಂ	೨೧	೧೩
ಯಲ್ಲಬ್ಧ್ವಾ ಪುಮಾನ್	೪	೯
ಯೋ ವಿವಿಕ್ತಸ್ಥಾನಂ	೪೭	೧೭
ರಾಜಗೃಹಭೋಜನಾದಿಷು	೩೧	೧೪
ಲಭ್ಯತೇಽಪಿ	೪೦	೧೫
ಲೋಕೇವೇದೇಷು	೧೧	೧೧
ಲೋಕಹಾನೌ	೬೧	೧೯
ಲೋಕೇಽಪಿ ಭಗವದ್ಗುಣ	೩೭	೧೫
ಲೋಕೋಽಪಿ ತಾವದೇವ	೧೪	೧೧
ವಾದೋನಾವಲಂಬ್ಯಃ	೭೪	೨೨
ವೇದಾನಪಿ	೪೯	೧೦

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ಶಾಂತಿರೂಪಾತ್ಮ	೬೦	೧೯
ಸ ಕೀರ್ತ್ಯಮಾನಃ	೮೦	೨೨
ಸ ತರತಿ	೫೦	೧೭
ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಭಾವೇನ	೭೯	೨೨
ಸಾ ತು ಕರ್ಮಜ್ಞಾನಯೋಗೇಭ್ಯೋ	೨೫	೧೩
ಸಾತ್ವಸ್ಥಿನ್	೨	೯
ಸಾ ನ ಕಾಮಯಮಾನಾ	೭	೧೦
ಸುಖದುಃಖೇಚ್ಛಾಲಾಭಾದಿ ತ್ಯಕ್ತೇ ಕಾಲೇ	೭೭	೨೨
ಸ್ತ್ರೀಧನನಾಸ್ತಿ ಕವ್ಯೆರಿಚರಿತ್ರಂ	೬೩	೨೦
ಸ್ವಯಂ ಫಲರೂಪತೇತಿ	೩೦	೧೪

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨

ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳ ಅಕ್ಷರಾನುಕ್ರಮ

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ಅತ ಏವ	೧೪	೩೬
ಅತ ಏವ ಫಲಾನಂತ್ಯಮ್	೮	೩೪
ಅತೋಹ್ಯವಿಪಕ್ಷಭಾವಾನಾಮಪಿ	೭೯	೫೭
ಅತ್ರಾಂಗ ಪ್ರಯೋಗಾನಾಂ	೬೨	೫೯
ಅಥಾತೋ ಭಕ್ತಿಜಿಜ್ಞಾಸಾ	೧	೩
ಅನನ್ಯಭಕ್ತ್ಯಾ	೯೬	೬
ಅಂತರಾಲೇ	೫೮	೫೯
ಅಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಂ	೩೫	೪
ಅಬಂಧೋಽಪರ್ಣಸ್ಯ	೬೪	೫
ಆತ್ಮೈಕಪರಾಂ	೩೦	೪೯
ಆನಿಂದ್ಯಯೋನ್ಯಧಿಕ್ರಿಯತೇ	೭೮	೫೭
ಆಯುಶ್ಚೈರಮಿತರೇಷಾಂ	೯೭	೬
ಆವಿಸ್ತಿರೋಭಾವಾಃ	೧೦೦	೬
ಈಶ್ವರತುಷ್ಠೇರೇಕೋಽಪಿ ಬಲೀ	೬೩	೫
ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿಸ್ತುತಿವಾಕ್ಯಶೇಷಾಚ್ಛ	೮೧	೫
ಉಭಯಪರಾಂ	೩೧	೪
ಏತೇನ ವಿಕಲ್ಪೋಽಪಿ	೧೭	೩
ಏವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧೇಷು ಚ	೫೫	೪
ಏಶ್ವರ್ಯಂ ತಥೇತಿ ಚೇನ,	೩೪	೪

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ಕ್ರಮೈಕಗತ್ಯುಪಪತ್ತೇಸ್ತು	೮೦	೫೭
ಗೌಣಂ ತ್ರೈವಿಧ್ಯಮಿತರೇಣ	೭೨	೫೪
ಗೌಣ್ಯಾ ತು ಸಮಾಧಿಸಿದ್ಧಿಃ	೨೦	೩೮
ಚೇತ್ಯಾಚಿತೋರ್ನ ತೃತೀಯಮ್	೪೦	೪೫
ಜನ್ಮಕರ್ಮವಿದಶ್ಚಾಜನ್ಮಶಬ್ದಾತ್	೪೭	೪೭
ಜ್ಞಾನಮಿತಿ	೪	೩೯
ತಚ್ಚ ದಿವ್ಯಂ	೪೮	೪೭
ತಚ್ಚಕ್ರಿಮಾಯಾ	೮೬	೫೯
ತತ್ಪರಿಶುದ್ಧಿಶ್ಚ	೪೩	೪೫
ತತ್ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಗೃಹಪೀಠವತ್	೩೮	೪೯
ತತ್ಸ್ಮಿನ್ ತತ್ವಾದನನ್ಯಧರ್ಮಃ	೭೭	೫೬
ತತ್ಸಂಸ್ಥ ಸ್ಯಾಮೃತ	೩	೩೩
ತದಂಗಾನಾಂ ಚ	೨೮	೪೧
ತದೇವ ಕರ್ಮಿಜ್ಞಾನಿಯೋಗಿಭ್ಯಃ	೨೨	೩೯
ತದೈಕ್ಯಂ	೯೩	೬೧
ತದ್ವಜಿಃ	೬೬	೫೭
ತದ್ವತಃ ಪ್ರಪತ್ತಿಶಬ್ದಾಚ್ಚ	೯	೩೨
ತದ್ವಾಕ್ಯಶೇಷಾತ್	೪೬	೪೬
ತಯೋಪಕ್ಷಯಾಚ್ಚ	೫	೩೯
ತಸ್ಯಾಂ ತತ್ವೇ	೨೫	೪೦
ತಾಭ್ಯಃ ಪಾವಿತ್ರೈರ್ಮುಪಕ್ರಮಾತ್	೫೯	೫೦
ತಾನ್ಯೈಶ್ಚರ್ಯಪರಾಂ	೨೯	೪೧
ತಾಸು ಪ್ರಧಾನಯೋಗಾತ್	೬೦	೫೧
ತ್ರಿಣೈಷಾಂ	೯೯	೬೩
ದರ್ಶನಫಲಮಿತಿ	೧೨	೩೬
ದೃಷ್ಟತ್ವಾಚ್ಚ	೧೩	೩೬
ದೇವಭಕ್ತಿರಿತರಸ್ಮಿನ್	೧೮	೩೭
ದೂತರಾಜಸೇವಯೋಃ	೫೧	೪೮

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ದ್ವೇಷಪ್ರತಿಪಕ್ಷಭಾವಾದ್ರಸಶಬ್ದಾಚ್ಛ	೬	೩೪
ದ್ವೇಷಾದಯಸ್ತು	೪೫	೪೬
ಧ್ಯಾನನಿಯಮಸ್ತು	೬೫	೫೨
ನ ಕ್ರಿಯಾ	೭	೩೪
ನ ಚ ಕ್ಲಿಷ್ಟಃ ಪರಃ	೩೩	೪೩
ನ ಪ್ರಾಣಿಬುದ್ಧಿ	೮೮	೫೯
ನ ವಿಕಾರಿಣಸ್ತು	೯೫	೬೨
ನಾಮ್ನೇತಿ ಜ್ಯಮಿನಿಃ	೬೧	೫೧
ನಿಮಿತ್ತಗುಣವ್ಯಪೇಕ್ಷಣಾದಪರಾಧೇಷು	೬೯	೫೩
ನಿರ್ಮಾಯೋಚ್ಛವಚಂ	೮೯	೫೯
ನೈವ ಶ್ರದ್ಧಾ	೨೪	೩೯
ಪತ್ರಾದೇರ್ವಾನಮನ್ಯಥಾ	೭೦	೫೪
ಪರಾಂ ಕೃತ್ವೈವ	೮೪	೫೮
ಪಾದೋದಕಂ ತು	೬೭	೫೩
ಪೃಥಗಿತಿ ಚೇನ್ನ	೯೪	೬೮
ಪ್ರಕರಣಾಚ್ಛ	೧೧	೩೬
ಪ್ರಕೃತ್ಯಂತರಾಲಾದವೈಕಾರ್ಯಂ	೩೭	೪೪
ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನಾಚ್ಛ	೫೩	೪೮
ಪ್ರಶ್ನನಿರೂಪಣಾಭ್ಯಾಮಾಧಿಕ್ಯಸಿದ್ಧೇ	೨೩	೩೯
ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂಚ	೧೬	೩೭
ಪ್ರಾಣಿತ್ವಾನ್ನ ವಿಭೂತಿಷು	೫೦	೪೭
ಫಲಮಸ್ಯಾದ್ವಾದರಾಯಣೋ	೯೧	೬೦
ಬಹಿರಂತರಸ್ಥಮುಭಯಮವೇಷ್ಟಿ	೭೩	೫೫
ಬುದ್ಧಿಹೇತುಪ್ರವೃತ್ತಿ	೨೭	೪೮
ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂಡಂ ತು	೨೬	೪೦
ಭಕ್ತ್ಯಾ ಜಾನಾತೀತಿ	೧೫	೩೭
ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಜನೋಪಸಂಹಾರಾದ್ಗ್ನಾ	೫೬	೪೯
ಭಜನೀಯೇನಾದಿರ್ತೀಯಮಿದಂ	೮೫	೫೯

ಸೂತ್ರಾರಂಭ	ಕ್ರಮಾಂಕ	ಪುಟ
ಭೂಯಸಾಮನನುಷ್ಠಿತಿರಿತಿ	೭೫	೫೫
ಮಹಾಪಾತಕಿನಾಂ	೮೨	೫೮
ಮಿಥೋಽಪೇಕ್ಷಣಾದುಭಯಮ್	೩೯	೪೪
ಮಿಶ್ರೋಪದೇಶಾನ್ನೇತಿ	೯೦	೬೦
ಮುಖ್ಯಂ ತಸ್ಯ	೪೯	೪೭
ಯುಕ್ತೌ ಚ	೪೧	೪೫
ಯೋಗಸೂ ಭಯಾರ್ಥಮಪೇಕ್ಷಣಾತ್	೧೯	೩೭
ಗಾಗಾರ್ಥಪ್ರಕೀರ್ತಿ ಸಾಹಚರ್ಯಾತ್	೫೭	೫೦
ಲಘ್ವಪಿ ಭಕ್ತಾಧಿಕಾರೇ	೭೬	೫೬
ವಾಸುದೇವೇಽಪೀತಿ	೫೨	೪೮
ವೃಷ್ಟಿಷು ಶ್ರೇಷ್ಠ್ಯೇನ ತತ್	೫೪	೪೯
ವೈಷಮ್ಯಾದಸಿದ್ಧಮಿತಿ	೩೨	೪೨
ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದ್ವ್ಯಾಃ	೮೭	೫೯
ವ್ಯುತ್ಕ್ರಮಾದಪ್ಯಸ್ತಥಾ	೯೨	೬೦
ಶಕ್ತಿತ್ವಾನಾನ್ಯತಂ	೪೨	೪೫
ಸಮ್ಯಾನ ಬಹುಮಾನಪ್ರೀತಿವಿರಹೇತರ	೪೪	೪೬
ಸರ್ವಾನೃತೇ ಕಿಮಿತಿ	೩೬	೪೩
ಸಾ ಪರಾನುರಕ್ತಿರೀಶ್ವರೇ	೨	೩೩
ಸಾ ಮುಖ್ಯೇತರಾಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್	೧೦	೩೫
ಸುಕೃತಜತ್ವಾತ್	೭೧	೫೪
ಸೈಕಾಂತಭಾವೋ	೮೩	೫೮
ಸ್ಮೃತಿಕೀರ್ತೋಃ	೭೪	೫೫
ಸ್ವಯಮರ್ಪಿತಂ	೬೮	೫೩
ಸಂಸೃತಿರೇಷಾಮಭಕ್ತಿಃ	೯೮	೬೩
ಹೇಯಾ ರಾಗತ್ವಾದಿತಿ	೨೧	೩೮